

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <http://www.betajournals.org>

Kemer Sıkma Politikaları: Krizden Çıkış Stratejisi mi?

Hikmet Gülçin Beken

To cite this article: Beken, G., H. (2016).Kemer Sıkma Politikaları: Krizden Çıkış Stratejisi mi?. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 1(1), 87-122.

Received: 09 Dec 2016

Accepted: 18 Dec 2016

Published online: 27 Dec 2016

©All right reserved

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume I, Issue 1, pp. 87-122, 2016

<http://www.betajournals.org>

Kemer Sıkma Politikaları: Krizden Çıkış Stratejisi mi?¹

Hikmet Gülçin Beken^a

^a Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Gümüşhane, TÜRKİYE

ÖZ

Kemer sıkma politikaları, özellikle 2008 küresel krizi sonrasında kendisine yaygın bir şekilde uygulama alanı bulmuş politiklardır. Ortaya çıkardığı ekonomik ve sosyal etkiler nedeniyle önemli derecede eleştiriye ve incelemeye konu olan kemer sıkma politikaları, mevcut küresel ekonomik sistem ve hakim düşünce yapısı olmaksızın yeterli şekilde analiz edilemeyecektir. Neo-liberal politikalar, finansal serbestleşme ve eşitsizliğin mevcut olduğu küresel ekonomik sistem içerisinde kemer sıkma politikaları; hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler üzerinde iktisadi büyüme ve ekonomik performans noktasında farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle kemer sıkma politikalarının nasıl kavramsallaştırıldığı ve ne tür eleştiriler üzerinden değerlendirildiğine bu çalışmada yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler

Kemer Sıkma Politikaları, Maliye Politikası, Mali Konsolidasyon, 2008 Ekonomik Krizi

JEL Kodu

E62, E60, G01

CONTACT Hikmet Gülçin BEKEN, ✉ hgulcin.beken@gumushane.edu.tr 📧 Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,, İktisat Bölümü, Gümüşhane, TÜRKİYE

¹ICOPEC 2016 Konferansında İngilizce olarak sunulan bildirinin genişletilmiş ve Türkçeleştirilmiş halidir.

Austerity Policies: A Way to Escape from the Crisis?

ABSTRACT

Austerity policies have been widely implemented after the financial crisis of 2008. The social and economic effects of austerity policies can be better understood in the light of global economic system. The existence of neo-liberal policies, financial deregulation and inequality in our world, austerity policies affect both developed and the developing countries differently. Therefore, the conceptualization of this well-known policies and the common critics of these policies will be given in this study.

Keywords

Austerity Policies,
Fiscal Policy,
Fiscal Consolidation,
The 2008 Financial
Crisis

JEL Classification

E62, E60, G01

1. Giriş

Kemer sıkma (austerity) bir ekonominin; ücretlerin, fiyatların ve kamu harcamalarının azalması yoluyla rekabet edebilirliğini iyileştirerek kendisini düzeltmesi anlamına geldiğinden; bunun en iyi biçimde kamu bütçesini, borçlarını ve açıklarını keserek sağlandığı kabul edilmektedir. Burada yer alan mantık, yatırımlar konusunda piyasanın dışlanmasının önüne geçilmesi ve bu şekilde reel kesim güveninin yeniden tesis edilecek olmasıdır (Blyth, 2013).

1950'lerden başlayarak kemer sıkma politikaları, özellikle savaş zamanlarında tüketimin ve diğer harcamaların sınırlandırıldığı dönemleri ifade etmek için kullanılmıştır. Günümüzde açıkların azaltılması anlamına gelen kemer sıkma politikaları geçmişte; kıt kaynaklar karşısında tüketimin tayınlanmasına yönelik kamusal önlemleri ifade etmek için kullanılmıştır. Son dönemlerde kemer sıkma önlemleri olarak görülen kamunun eylemleri, ihtiyaç duyulan tüketim mallarının doğrudan tayınlanmasından daha çok; harcama kesintileri ya da vergi artışları şeklindeki mali konsolidasyonu ifade etmektedir (Anderson & Minneman, 2014).

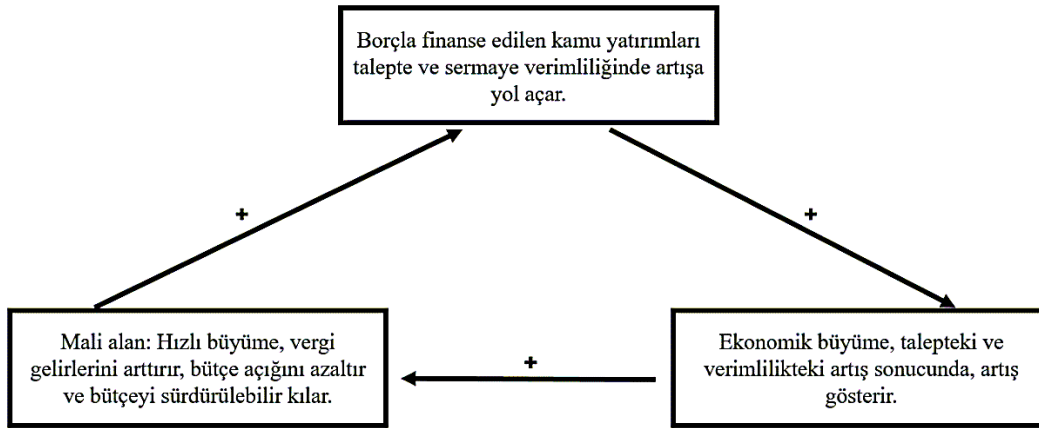
2. Kemer Sıkma Politikaları-İktisadi Büyüme ve Borçlanma Düzeyleri İlişkisi

Tüm ekonomiler iktisadi büyümeyi reel ve sürdürülebilir düzeylerde gerçekleştirmek amacındadır. Büyümeyi sağlamak adına kullanılan modeller ve politikalar birbirinden farklılık gösterebilir. İstenilen düzeyde bir iktisadi büyümeyi sağlama noktasında; büyüme- borçlanma ve büyüme-kemer sıkma politikaları arasındaki ilişki ve ortaya çıkardığı mekanizmalardan da

bahsedilmesi gereklidir. Ülkelerin benimsedikleri büyüme modeli ve bu büyümenin nasıl finanse edildiği, borç ve tüketim düzeyleri açısından belirleyici olmaktadır.

Kemer sıkma politikaları ve büyüme, bir ekonominin sürdürülebilir borç düzeylerine geri dönmesi için kullanılacak yöntemlerden ikisidir. Her birinin diğerine göre tercih edilmesine sebep olabilecek yönleri bulunmakla birlikte, herhangi bir olumsuz etkiye sahip olmadıklarını söylemek de mümkün değildir. Kemer sıkma politikalarının uygulanması ile kamu harcamaları azaltılmakta ve vergiler arttırılmaktadır. Bu uygulama paranın ekonomi dışına çıkmasına (bir tür sızıntı etkisi) ve ekonomik büyüklüğün azalmasına ve bunu takip eden daha fazla kesinti ve daha çok vergi almak şeklindeki bir çevrime yol açmaktadır. Buna karşılık büyümeye yönelik politikalar, kamu harcamaları (altyapı projeleri) ya da daha düşük vergileme ile ekonomiyi canlandırmaktadır. Buradaki olumsuz etki ise ortaya çıkan maliyetlerin nasıl ve ne hızda karşılanabileceğinin belirsiz olmasıdır. Aslında büyüme ve kemer sıkma politikalarının her ikisinin uygulanmasındaki temel amaç; yatırımcıların güvenini tesis etmek ve kabul edilebilir faiz oranlarından borçlanma imkanlarına sahip olabilmelerini sağlamaktır (Needham, 2012).

Büyüme ve borçla finanse edilen kamu yatırımlarının ekonomi üzerindeki olumlu etkisi Şekil 1 ile gösterilmiştir. Finansmanında borçlanmanın kullanıldığı kamu yatırımları hem talep hem de sermaye verimliliğini artırıcı etkide bulunur. Bunun doğrudan etkisi ekonomik büyümenin artmasıdır. İktisadi faaliyet düzeyinin artışı da vergi gelirlerinin artması ve bütçe açığının azalması yönünde etkide bulunacağı için; büyüme ve borca dayalı kamu finansmanı arasında pozitif bir etkileşim olduğu vurgulanmaktadır.

Şekil 1. Büyüme ve borçla finanse edilen kamu yatırımları arasındaki verimli döngü. Palley (2009)'dan alınmıştır.

Ekonomik büyüme ve borçlanma arasındaki ilişki üzerinde farklı nedensellikler ön plana çıkarılabilir. Bunlar arasında, artan borçlanma oranlarının ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çeken çalışmalarla da karşılaşmaktadır. Daha yavaş bir ekonomik büyümenin ötesinde, çok fazla borçlanma ayrıca borçlanma krizi olarak söylenebilecek hızlı ve ciddi bir güven krizine yol açacaktır. Bu durumda yatırımcılar devletin bu yükümlülüklerini ödeyebilme gücü ve becerisi hakkında şüphe duyacaktır. Güven kaybı, daha yüksek faiz oranlarına, daha da fazla borçlanmaya, daha çok güven kaybına ve bir kısır döngüye yol açacaktır. Tabii ki, borçlanma düzeylerinin hangi noktada küresel kredi piyasaları tarafından kabul edilmeyeceği tam olarak tespit edilemez. Bu noktanın ne olduğu ve ne olacağı farklılık göstermektedir. Ayrıca, borçlanmanın yükünü gelecek kuşaklar taşıyacağından ve bugünün açıklarını ödeyeceklerinden borçlanma nesiller arası çatışma açısından da önem taşımaktadır (Alesina & Rugsy, 2013).

Yüksek bir kamu borcunun azaltılmak istenmesinin ilk nedeni, risk yönetiminin sağlam bir şekilde yapılabilmesidir. İkinci nedense, kamusal borcun ekonomik büyüme için bir yük oluşturacak olmasıdır. Talep yetersizliği ve yatırım açıkları olan bir ülkede yüksek ve riskli düzeyde kamu borcu da varsa; kamu sermaye stokunu oluşturmak ve borç riskini kapsayıcı ve gelecek büyüme potansiyelinin temelini atılması arasında bir ödünleşim bulunmaktadır (Ostry vd., 2015). Bunu daha detaylandırarak olursak; yüksek borç düzeyi borçların geri ödenememesi riskini artırır ve borçlanmanın maliyetini yükseltir. İkincisi, yüksek borçlar bir ülkenin maliye politikasını çevrim karşıtı bir araç olarak kullanabilme gücünü kısıtlar. Üçüncüsü, yüksek borcun çıkardığı yüksek faiz oranları ekonomik çıktı ve verimlilik artışını olumsuz etkiler. Dördüncüsü, eş zamanlı mali sıkılaşma ihtiyacının, küresel toplam talebe zarar verme riski taşımasıdır (Baldacci vd., 2010).

Kemer sıkma politikaları genellikle "borç azaltma" politikaları anlamında kullanılsa da, birbirinden farklı şeyleri ifade edebilir. Bazıları için kemer sıkma, vergi artışlarının baskın olduğu bir borç azaltma paketini ifade ederken, diğerleri için harcama kısıtlamalarını (sosyal politika reformlarının da dahil olduğu bir uygulamalar bütünü) ifade eder. Bu bağlamda cevaplanması gereken sorular, hangi kemer sıkma araçlarının başarılı bir şekilde "borç/GSYH" oranını azalttığı ve kemer sıkma politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin ne olduğudur (Rugsy, 2013). Bu nedenle kemer sıkma politikaları uygulanırken, unutulmaması gereken nokta, bu politikalar uygulanırken ekonomi için temel önceliğin ne olduğunun doğru bir şekilde belirlenmesidir.

Kemer sıkma politikalarını destekleyici ya da ona karşıt görüşlerle karşılaşmaktadır. Kemer sıkma politikalarının taraftarları yüksek mali açıkların piyasaya duyulan güveni zedeleyeceğini, ancak mali konsolidasyonun; faiz oranı, döviz kuru değeri ve gelecekteki vergi yükümlülüklerinin azalacağı beklentisini arttırma yoluyla tahvil sahipleri ve yatırımcıların güvenini iyileştireceğini iddia etmektedir. Böylesi bir yapıda; tüketim, yatırım ve ihracatı canlandırarak finansal piyasalara duyulan güven yoluyla ekonomik büyüme yaratılacaktır. Keynesyen olarak adlandırılabilir karşıt görüş ise, bir resesyon durumunda uygulanacak mali konsolidasyonun piyasaya duyulan düşük güvenden kaynaklı yatırımlardaki azalma ve düşen talebin olumsuz etkilerine bağlı olarak, ekonomik gerilemeyi daha da kötüleştireceğini iddia etmektedir (Szczepeński, 2013). Dolayısıyla burada dikkat edilmesi gereken nasıl bir mali konsolidasyon uygulaması yapıldığıdır. Büyüme destekleyici politikaların olmaksızın gerçekleştirilmeye çalışılan mali konsolidasyon, borç/GSYH oranındaki GSYH'yi azaltırken; borç yükünün azaltılmasını imkansız kılacaktır. Reform çalışmalarına rağmen artan borçlanma maliyeti ve düşen kredi dereceleri, ülkenin borç servisinin büyümesine yol açacaktır (Rodrigues, 2012).

Borcu, daha fazla borçla kapatmak mümkün olmadığında, kemer sıkma uygulamaları kabul edilir görünmektedir. Bu açıdan bakıldığında, oldukça basit bir şekilde borçlanmanın çözümünün daha da fazla borçlanmak olmadığı; yani harcamanın durdurulması gerektiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, kemer sıkma politikalarının gelir dağılımının farklı dilimlerinde yer alanlar için oldukça farklı olacağı yani; "**dağılımsal**" özelliği kabul edilebilirliğini sorgulatan faktörlerden biridir. İkinci olarak, "**bileşimsel**" özelliği; her bireyin, her ülkenin ve her ekonominin eş zamanlı olarak büyümeye giden yolları kesmesinin mümkün olmayacağını vurgulamaktadır. Üçüncüsü, mantıksal olarak kamu harcamalarındaki kesintinin yatırımcıların güvenini destekleyeceği görüşünün de dikkatle sorgulanması gerekliliğine yapılan vurgudur. Tüm bu faktörler birlikte ele alındığında; kemer sıkma uygulamaları ortaya çıkardıkları dışsallıkları, bir kişinin tercihinin diğerleri üzerindeki etkisini ve insanların gerçek hayatta teorilerin öngördüğü şekilde davranmasının düşük bir olasılıkta olduğu gerçeğini görmezden geldiği için aslında "**tehlikeli**" bir düşünce de olmaktadır (Blyth, 2013).

3. İktisadi Okulların Kemer Sıkma Politikalarına Bakışı

Krizden çıkış ve büyümenin yeniden sağlanabilmesi için uygulanması gereken politikaların neler olduğu noktasında, kemer sıkma politikaları ya da canlandırma (stimulus) politikalarından hangisinin tercih edilmesi gerektiği hakkında tartışmalar sürmektedir. Kemer sıkma taraftarları; sadece dengeli kamu bütçesi ve küçülen ulusal borçların, yatırımcıların güvenini yeniden onaracağına inanmaktadır. Keynesyen görüş taraftarları ise, geniş bir mali canlandırma olmaksızın krizden ya da resesyondan çıkılamayacağını savunmaktadır (Skidelsky, 2013).

Avrupa örneği üzerinden bakıldığında, borç krizi öncesinde, borç dinamikleri ve mali uyum arasındaki tartışmanın genellikle iki iktisadi okul ve düşünce üzerine temellendiği görülmektedir. Keynesyen görüşte, mali genişleme büyümeyi teşvik edicidir. Gelecek için borçlanma hükümetlerin kaynakları mobilize etmesine, ekonomiyi tam istihdama yaklaştırmasına ve daha yüksek bir büyüme dengesine getirmesine katkıda bulunur. Monetarist ve neo-klasik gelenekte ise Ricardo Denkliğinin geçerliliği altında mali genişleme etkinsiz kalmaktadır (Monastiriotis, 2014).

2008 küresel krizi ve öncesinde, Keynesyen politikalar lehine bir değişim yaşanmaya başlamıştır. Keynesyen politikalarla aktif maliye politikası, para politikasının etkinsiz olduğu likidite tuzağından çıkmak için gerekli görülmüştür. Ancak dışa açık bir ekonomide Keynesyen talep canlandırıcı politikaların, ithalat talebini arttırma ve bu politikanın yurtiçi olumlu etkilerini sınırlama riski vardır. Buna karşılık, Keynesyen politikaların yükselişi 2009'un başına kadar devam edebilmiştir. 1960 ve 1970'lerde talep yönetiminin pek çok amaç için kullanıldığı keynesyen düşünceden farklı olarak şimdi keynesyenler mali canlanmayı ekonomik şoklarla başa çıkmanın bir aracı olarak görmektedir. Buradaki keynesyen vurgu, ekonominin iyi zamanlarında mali fazlanın biriktirilmesi ve böylece kötü zamanlarda ekonomiyi canlandırmak için bunun kullanılması yönündedir (Farrell & Quiggin, 2012).

Keynesyenler; hanehalkları, işletmeler ve hükümetler tarafından uygulanan kemer sıkmanın toplam talebi daha da azaltarak içinde bulunulan bir resesyonu daha da kötü hale getireceğini vurgulamaktadır. Bireylerin ve firmaların, resesyonda bireysel kemer sıkmayı benimsemekten başka bir seçeneği yoktur, ancak hükümetlerin vardır. Hükümetler, özel sektör kemer sıkma uygulamak zorundayken canlandırma yapabilir. Vergilendirdiğinden daha fazlasını

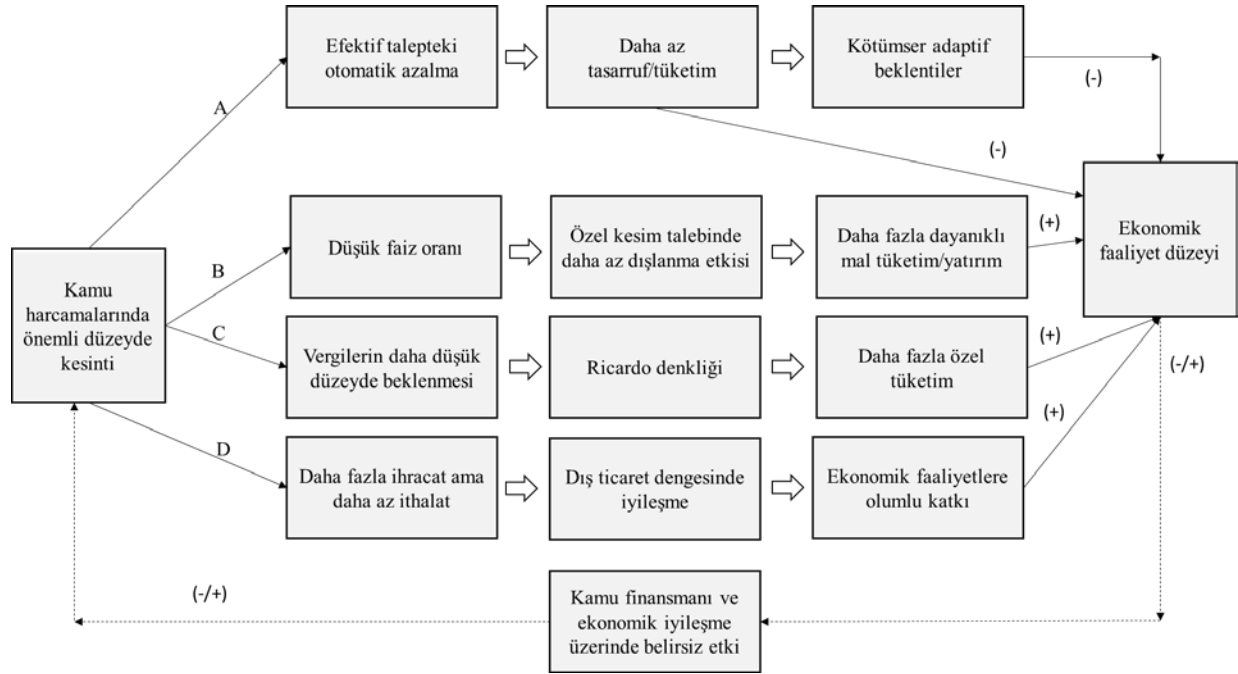
harcayabilir, farkını borçlanır ve merkez bankası kamu tahvillerini basılan yeni para ile satın alarak finanse eder (Seidman, 2012). Kriz karşısında her bir aktörün kullanabileceği araçlar ve bunların etkileri birbirinden farklıdır. Dolayısıyla tercih noktasında; kamu sahip olduğu otorite ve güç nedeniyle bu konuda bireylere ve hanehalklarına göre daha avantajlı konumda olabilir.

Kemer sıkma ile amaç kamu borcunu karşılanabilir kılmaktır. Ancak ulusal bir borcun yönetilebilirliği borcun ölçeği ile ilgili bir durumdur. Borcun ölçeği, kamu harcaması ve gelirleri arasındaki denge ile belirlendiğinden mali borcun ekonomik anlamda iyi zamanlarda yönetilmesi daha kolaydır. Keynes kemer sıkma politikalarının konjonktürün tepesinde kullanılması gerektiğini, böylece ekonomiyi aşırı ısınma ve enflasyonun ortaya çıkmasından korumanın mümkün olduğunu vurgulamıştır (Konzelmann, 2012).

Daha yüksek büyüme oranlarına ulaşma noktasında Keynesyen düşünceden etkilenenler kemer sıkma önlemlerinin gevşetilmesini, daha genişleyici şekilde para politikası ve hatta canlandırma politikalarının uygulanmasını desteklemektedir. Bunun karşısında ise, dengeli bütçe ve mali konsolidasyonun sürdürülebilir bir büyümeyi sağlamanın ön koşulu olduğunu savunanlar da yer almaktadır (Lowrey, 2013).

Keynesyen iktisatta talebin sürdürülmesi için kamunun ihtiyaç duyduğu kemer sıkma araçları ekonomi küçüldüğünde değil; canlandığında uygulanmalıdır. Stiglitz'in yorumu "*Günümüzde görülen kemer sıkma politikalarının tekrar ve tekrar ekonominin çöküşüne neden olduğu ama politikacıların yine ve yine daha fazla kemer sıkma politikası dediği*" şeklindedir. Bu koşullar altında aslında en doğru çözüm yolu özellikle enerji ve ulaşım projelerine yönelik altyapı harcamalarının yapılmasıdır (Moore, 2012). Keynesyen bakış, resesyon sırasında bütçenin denk tutulması ya da borçlanmanın artırılmasının önlenmesinden ziyade resesyonla savaşılmaya daha büyük önem vermiştir. Keynes'in mesajı aslında ciddi resesyonlarda, toplam talebin canlandırılmasının kamu borçlarındaki bir artışın önlenmesinden daha önemli olduğu noktasıdır (Seidman, 2012).

Klasiklerde kemer sıkma kamu harcamalarının vergileme ya da borç yöntemlerinden hangisi ile finanse edileceği hakkındadır. En temel farklılık; vergilemenin ödeme yükümlülüğünü harcama dönemi süresince vergi ödeyenlere vermesi, borcun ise faizi ve taksit geri ödemesinin zamanı gelinceye kadar ertelenebilmesidir. Bu nedenle temel soru, borcun yükünün kim tarafından ve ne zaman üstlenileceği olmaktadır (Konzelmann, 2012).

Şekil 2. Keynesyen ve Klasik Mekanizmaların Etkileşimi. Boyer (2012)'den alınmıştır.

Teorik bir bakış açısıyla, Klasik ve Keynesyen mekanizmaların kemer sıkma politikalarının işleyişini nasıl etkiledikleri Şekil 2 ile özetlenmektedir. Vergi artışı ve kamu harcamasına ait kesintilerin ekonomik faaliyetler üzerinde negatif ya da pozitif bir etki yaratması noktasında etkili olan ve birbiri ile etkileşim içinde olan üç mekanizmadan bahsetmek mümkündür. A, Keynesyen mekanizmanın işleyişini ifade etmektedir. Keynesyen çarpanın etkisi ile efektif talepte doğrudan bir azalma ortaya çıkmakla birlikte bunun kısa vadeli bir etkisi olduğu söylenebilir. Efektif talepte meydana gelen azalmanın tasarruflar ve tüketim üzerindeki etkisine eşlik eden kötümser adaptif beklentiler burada etkili olmaktadır. Özellikle yatırımlardaki azalma ve bunun orta vadeli etkisi ile vergi gelirlerinde kümülatif bir gerileme ve kamu borcu/GSYH oranında istenilmeyen bir artış ortaya çıkar. B, dışlama etkisini ifade etmektedir. Buradaki ilişki, düşük faiz oranlarının özel sektör yatırımlarının daha az dışlanmasına ve özel kesim talebinin artmasına yol açar. Bu bir tür ödünleştirici kanal olarak kabul edilebilir. C, Ricardo denkliğini; yani yarın daha az vergi ödeyecek olmanın bugün daha fazla tüketimi teşvik etmesidir. Bu nedenle ikinci mekanizma, vergileme ile ilişkilidir. D, rekabet gücü etkisini ifade etmektedir. Bu açıdan üçüncü mekanizma, kamunun kemer sıkma önlemlerinin ulusal rekabet edebilirlik ve dış ticaret dengesine olan etkisi üzerinden işlemektedir. Herhangi bir kemer sıkma politikasının

mutlaka başarılı olacağına dair bir güvence bulunmamaktadır, her şey tüm bu ters etkilerin birbirleri ile olan etkileşimine bağlı olarak belirlenecektir (Boyer, 2012).

4. Kemer Sıkma Politikalarının Etkilerinin Değerlendirilmesi

Kemer sıkma politikalarının etkisi ekonomik, sosyal v.b. pek çok açıdan incelenebilir. Son dönemlerde özellikle temel ihtiyaçlar yaklaşımı açısından kemer sıkma politikalarının etkileri değerlendirilmektedir. Yoksullukla mücadele ve kalkınma stratejileri içerisinde, 1970’li yıllarda temel ihtiyaçlar yaklaşımı ön plana çıkmıştır. Temel ihtiyaçlar ile vurgulanan bireyin ve toplumun en temel yaşamsal ihtiyaçlarının (gıda ve gıda-dışı) ve toplumsal süreçlere katılım haklarının sağlanabilmesidir. Bu bağlamda, temel ihtiyaçlar ve insan hakları yaklaşımından hareket edildiğinde, BM İnsan Hakları Komitesi’ne göre gelişen ve gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda küresel finansal ve ekonomik krizlere cevaben sıklıkla uygulanan kemer sıkma politikaları nedeniyle; sosyal koruma sistemleri ve kamu hizmetlerine yönelik yapılan kesintiler, devletlerin insan hakları yükümlülüklerini tehdit etmekte ve özellikle yoksul olanların yaşamlarını ve haklarını orantısız biçimde etkilemektedir (UNHR, 2012).

Kemer sıkma politikalarının uygulanması ve yönetilmesi görevi devlete bırakılmıştır. Devletin kemer sıkma politikalarının bir aktörü olması aslında söz konusu odağın; ekonomik sistem olmayıp, resmi olarak onu kontrol eden ve düzenleyenler olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Kapitalist sistem aslında kemer sıkma politikalarının uygulayıcısı olarak devlete ihtiyaç duyar. Kemer sıkma politikalarının politik olarak uygulanması kapitalizmin meşruiyetini kaybetmesinden çok sürdürülmesine ilişkindir. Kemer sıkma politikaları aslında hakim sınıfın temsil ettiği sosyal çıkarların öncelik kazandırılması hakkındadır. Kapitalist sistemin kemer sıkma politikalarının altında yatan ideoloji, refahın piyasa güçlerinin yaratıcı yıkımı yoluyla sağlanabildiği ve sağlanabileceğini iddia etmektedir. Bu nedenle kemer sıkmanın kısa vadeli olumsuz etkilerini, uzun vadede refah üzerindeki önemli katkılarını vurgulayarak, haklı çıkarmaktadır (Browne & Susen, 2014).

Mevcut koşullar göz önüne alındığında karar alıcılar, ekonomi politikası anlamında, iki seçenek arasında seçim yapmak zorundadır. İstihdamı canlandıracak genişleyici politikaların benimsenmesi ile ekonomik iyileşmeyi gerçekleştirmek ya da borçlarla ve krizlerle mücadelede gerekli mali düzenlemelerin üstlenilmesi tercih edilebilir. Yapılan politika seçimlerinden ilki, kamu borcunun GSYH’ye olan oranını düşürmektir. İkinci seçim, borcun GSYH’ye olan oranının

nasıl azaltılacağı noktasındadır. Yani; ya GSYH yükseltilecek ya borç azaltılacak ya da ikisinin bir tür bileşimi gerçekleştirilecektir. Üçüncü olarak ya harcamaların azaltılması ya da vergilerin arttırılması ile mali dengenin iyileştirilmesi tercih edilebilir. Burada nasıl bir seçim yapılacağı devletin rolü ve büyüklüğüne ilişkin tercihler tarafından etkilenecektir: gelir dağılımında devletin aktif rolünü destekleyenler vergi artışlarını desteklerken (özellikle de artan oranlı vergileme); ters yöndeki tercihler harcama kesintilerini destekleyecektir. Bu noktada önemli olan bir diğer unsur da, hangi harcamalar üzerinde kesinti yapılması gerektiğinin de sorgulanmasıdır (Calcagno, 2012).

Kemer sıkma politikalarının (Perlo, 2012) içerdiği araç ve stratejilere bakılacak olursa:

1. Kamu yatırımlarının kesilmesi ve mevcut kamu yatırımlarının özelleştirilmesi
2. Eğitim ve kamu sağlığı gibi kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi ve/veya kesintiye uğraması
3. Emeklilik, konut destekleri v.b. kamu güvence ağları ve sigorta programlarında kesintiye gidilmesi
4. İşçilerin işten çıkarılması ve onlara yapılan ödemelerin ve sunulan faydaların kesilmesinde, işverenlere doğrudan müdahale hakkı verilmesi
5. Vergilerin yükseltilmesi (nüfusun %99'u üzerindeki) şeklinde vurgulanabilir.

Kemer sıkma politikaları; kamu harcamalarının kesilmesi, işçi ücretlerinin azaltılması ya da dondurulması, vergi artışları ve özelleştirmenin bir bileşimi şeklinde kamusal borcun hızlıca azaltılmasının yanı sıra; kamu hizmetlerinin ve refah devletinin de yeniden biçimlendirilmesi anlamına gelmektedir. Tüm bu uygulamalar sonuçta özel sektörün ekonomik büyümenin kaynağı olması ile sonuçlanacaktır (Whitfield, 2013). Aslında bu da ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi noktasında özel kesim ve kamu kesiminden hangisinin ağırlık kazanacağına ilişkin yeni bir yeniden yapılanmanın mevcut sistem içerisindeki ifadesidir.

Ekonomik olarak kemer sıkma politikalarının uygulanmasının amacı bir ülkenin açıklarının- kamunun ne harcadığı ve elde ettiği gelir arasındaki fark- azaltılmasıdır. Bu nedenle kemer sıkma önlemleri kamu harcamalarının azaltılması ve artan vergilerin bir kombinasyonunu içerir. Kamu açıkları finanse edilmelidir ancak; nasıl finanse edildiğinin -borç alma ya da para basma- ekonomik, sosyal ve politik sonuçları olmaktadır. Bu nedenle ekonomik anlamda ele

alınan kemer sıkma programlarının, sosyal ve politik bağlamdan ayrılması doğru olmayacaktır. Kemer sıkma programları hakkındaki ilk tartışmalar, bu politikaların savaşlar ve ulusal savunma gibi durumlardaki finansmanı rahatlatmasına ilişkin olmuştur. Ancak kapitalizmin gelişimi ile bu tartışma, devlete ilişkin ortaya çıkan beklentiler ve kamu borcunun kullanımına doğru kaymıştır. Sanayi devriminin koşulları pek çok ülkede refah devletinin doğuşuna yol açmış ve sosyal refah sunumlarının kamu finansmanına olan bağlılıkları arasında kabul edilir bir uzlaşma bulunmaktadır. Bu nedenle kemer sıkma hakkındaki tartışmalar politikleşmiştir; çünkü iş çevrimindeki gerileme dönemlerinde kamunun finanse ettiği refah devletlerini baskı altında bırakmıştır (Konzelmann, 2012). II. Dünya Savaşı sonrasında genel kabul gören uzlaşma, 1975'ler sonrasında sorgulanmaya ve eleştirilmeye başlamıştır. Bu anlamda refah devletinin kamusal sunumları ve destekleri önemli bir tartışma konusu oluşturmuştur.

Kemer sıkma politikaları değerlendirilirken unutulmaması gereken, bu politikaların uygulandığı ekonomik ve siyasi koşulların da kemer sıkma politikalarının etkileri üzerinde belirleyici oldukları gerçeğidir. Mali konsolidasyon şeklinde tanımlansa da kemer sıkma politikalarının; açıkları harcama kesintileri yoluyla ya da vergi artışları yoluyla ya da ikisinin bir kombinasyonu yoluyla azaltmayı hedefleyen önlemlerden hangisini benimsediği arasında ayırım yapılması önemlidir. Mali konsolidasyon politikaları öncesinde uygulanan harcama ve vergi düzeyleri de ortaya çıkacak sonucu etkileyebilir. Görece düşük vergilere sahip bir ülkedeki vergi artışları görece yüksek vergilere sahip bir ülkeye kıyasla daha büyük etkilere sahip olurken; benzer bir ilişki görece düşük harcama düzeylerine sahip bir ülkede yapılan harcama kesintilerinin görece yüksek harcama düzeyindeki ülke ile kıyaslandığı durumda da ortaya çıkar. Bir de ekonomik koşulların (mevcut para politikası) etkisinin ne olduğu da kemer sıkma politikaları noktasında analize dahil edilmelidir. (Anderson & Minneman, 2014) IMF (2010) çalışması da, mali konsolidasyonun kısa dönemde negatif etkileri olduğunu söylemenin; faiz oranlarının sıfıra yakın olması ya da merkez bankalarının parasal genişleme olanaklarının kısıtlanması koşulunda doğru olduğunu vurgulamaktadır. Wren-Lewis'e (2012) göre mali konsolidasyonun etkisi, doğrudan para politikasının nasıl işlediği ile ilişkilidir. Sıfır ya da sıfıra yakın faiz oranları para politikasının, mali konsolidasyonun ortaya çıkaracağı deflasyonist etkileri tazmin edebilme kapasitesini olumsuz etkileyecektir.

Kemer sıkma politikalarının başarısız olmasının nedenleri arasında:

- Kamu borcunun artmaya devam etmesi
- Ekonomilerde azalan talebin resesyonu yoğunlaştırması ve büyüme dostu mali konsolidasyon teorisinin popülerliğini kaybetmesi
- Negatif ya da zayıf ekonomik büyümenin baskın olması ve özel kesimin, kamu kesimi harcamalarında meydana gelen önemli azalmaların doğurduğu yatırım boşluğunu doldurmada başarısız olması.
- Resesyonda olan ticaret ortaklarınızdan dolayı ihracata yönelik büyümenin engellenmesi (Whitfield, 2013) sayılabilir.

Kamu açıklarını ve mali borçları azaltmanın uzun vadeli faydaları konusunda genel bir uzlaşısı olsa da; mali kemer sıkmanın özellikle ekonomik resesyon dönemlerinde kısa vadeli etkileri hakkında ciddi bir uzlaşmazlık vardır. Politika yapıcılar, kemer sıkmanın büyümeyi ve canlanmayı azalttığını kabul etse de; finansal erimeden kemer sıkma politikaları ile kurtulduklarını bilseler de, küresel finansal piyasalar kemer sıkma politikalarını ekonomik etkileri açısından değil; ama kredibl olabilmek için yani hükümetlerin kendi bütçelerini, borçlarını geri ödenemez duruma düşmeden yönetebildiklerinin bir kanıtı olmasından dolayı istemektedirler (Konzelmann, 2012).

4.1. Kemer Sıkma Politikalarına Alternatif Politika Önerileri

Bazı ekonomilerde kemer sıkma politikaları krizden çıkmanın tek yolu olarak görülse de; alternatif olabilecek başka politikaların uygulanması da mümkündür. Bir alternatif olarak; ekonomi, devlet ve kamu hizmetlerini yeniden oluşturacak politikaların belirlenmesi gelmektedir. Endüstri ve ekonomi politikaları; temiz enerji ekonomisi, altyapı yatırımı, istihdam yaratılması ve finansal kesimlerin ve düzenleyici rejimlerin reforme edilmesine yönelik oluşturulmalıdır. Kayıpların toplumsallaştırılması ve kârların özelleştirilmesi kemer sıkma politikalarının öncelikli siyasi ve ekonomik amacıdır. Çalışanlar ve yoksullar; bankaların, finansal piyasaların ve varlıklı elitlerin başarısızlıklarının bedelini ödemektedir (Whitfield, 2013).

Kamu harcamalarındaki kesinti, kemer sıkma gündeminin ağırlığını taşımaktadır ama bu mali bir çözüm olduğu için değil; hükümetlerin ve siyasetçilerin pek çok ülkede ekonomide devletin rolünü azaltmak şeklinde uzun vadeli bir gündemi olmasından da kaynaklıdır.

Ekonomide kamunun payı (eğitim, sağlık, sosyal koruma harcamalarındaki artış) tüm OECD ülkelerinde II. Dünya Savaşından beri artmaktadır. Sağlık ve eğitim harcamalarındaki artışın önemli nedenleri vardır: bunlar oldukça gelir esnek hizmetlerdir; yani, ülkeler zenginleştikçe vatandaşları daha iyi eğitim almak, daha uzun yaşamak istemektedir ve bazı hizmetler özel sektörden ziyade devlet tarafından daha etkin şekilde sunulmaktadır. Ekonomik ve siyasi nedenlerden dolayı sağlık ve eğitim harcamalarında büyük ve kalıcı kesintiler yapmak çok zordur. Mali küçülmenin yükü sosyal korumanın üzerine düşmektedir; yani yoksul, işsiz ve hasta olan kesimlerin daha ciddi şekilde etkilenmesine yol açacaktır (Kitson vd., 2011).

Kamu finansmanı, gelir tarafındaki düzenlemelerle birlikte sağlama alınmalıdır. Acil durumdaki düzenleyici önlemler piyasaların güvenini sağlamak için alınır. Ekonomik faaliyetlere en çok zarar veren ve gelir tarafı üzerine uygulanan kemer sıkma politikaları acil durumlarda politik olarak benimsenmesi daha kolay politika örnekleridir. Ekonomik büyüme potansiyelini arttıracak ve açıkları kesici önlemlerin resesyonist etkisini azaltacak yapısal reformlar, aslında parlamentodaki yerleşik çıkarların muhalefeti nedeniyle acil durumlarda bile zordur. Reformlar olmaksızın uygulanan kemer sıkma katı ve rekabetçi olmayan bir sisteme yol açtığı için aşırı olur. Aşırı olmasının bir diğer nedeni de; açık azaltıcı önlemlerin zamanlamasıdır (Smaghi, 2013). Yapısal reformların, mali konsolidasyona mutlaka eşlik etmesi gerektiği Draghi (2012) tarafından da vurgulanmıştır. En önemli yapısal reformlar arasında ürün ve hizmet piyasasına yönelik olanlar ve işgücü piyasasına yönelik reformlar yer almaktadır. Yapılacak yapısal reformlar noktasında Lettieri (2012) bazı uyarılarda bulunmaktadır. Yapısal reformların önemi, Avrupa özelinde bakıldığında, Avrupa'nın şimdiye kadar taşıdığı sosyal yapıyı/dokuyu değiştirecek olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, sosyal harcamaların azaltılması; eğitim, sağlık ve emeklilik sistemlerinde artan özelleştirmelere fırsat vermek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Ayrıca; evrensel ve ücretsiz olarak sunulan kamu hizmetlerinin varlığı baskı altındadır. Bunlara, işgücü piyasasının daha esnek kılınmasına yönelik reformlar da eşlik etmektedir. Kamu harcamalarının nasıl ve ne şekilde dağıtıldığı, mevcut toplumsal yapının ve ekonomik aktörlerin üstlendiği işlevlerin (iş-aile yaşamı-bakım alanındaki sorumlulukların paylaşımı, kadın ve erkek işgücüne katılım oranları v.b.) değişimine sebep olacağından, etkileri uzun vadede daha da önemli olacaktır.

Kemer sıkma politikalarının krizden çıkış stratejisi olarak görüldüğü ve ısrar edildiği durumlarda bu politikaları uygulayan hükümetler; mali daralma sürecini ekonomiler sağlam bir

canlanma gösterinceye kadar yavaşlatabilir. İkincisi, ekonomik büyüme sürecinde mali stabilizatörlerin vergi gelirlerini arttırıcı etkisinin ortaya çıkması beklenebilir. Üçüncüsü, hükümetler ekonominin kapasitesinin yeniden inşa edilmesine yönelik yatırım yapabilir. Krizin çevrimsel etkisi ön planda olsa da, krizle doğru şekilde mücadele edilememesi aslında ekonomilerin uzun dönem büyüme potansiyelini; yatırımların azalması ve sermaye birikiminin azalması ile olumsuz etkilemektedir (Kitson vd., 2011).

2008-2009 Büyük Resesyonu, AB üye devletlerin vergi gelirlerinde azalma ve kamu harcamalarında önemli artışlar anlamına gelmiştir. Bunun sonucunda da sürdürülemez düzeyde yüksek borç ve/veya bütçe açıkları pek çok üye ülkede ortaya çıkmıştır. Yüksek derecede borçlu bir ülke, yatırımcılar için risk anlamına geldiği gibi, üçüncü taraflar üye ülkelere ödünç vermek istemez ya da ülkeye yatırım yapmak için ülkenin normal/kabul edilebilir borç düzeylerine ulaştığını görmek ister. Üye ülkeler genellikle bütçede kesintiler (kemer sıkma planları) uygulayarak krizden kaçınmaya çalışmıştır. Genel olarak bu kapsamda; bütçe kuralları (GSYH'nin yüzdesi olarak merkezi kamu açığının sınırlandırılması) ve evrensel kamusal faydalara (durdurulması ya da azaltılması) ilişkin düzenlemeler yer alır. Bazı alanlarda da, özel kesintiler (işsizlik ödenekleri, konut yardımları, emeklilik aylıkları, kamu kesimi çalışanlarının sayısı ve ücretlerinde kesintiler) bu genel uygulamalarla birlikte yapılabilir (Needham, 2011). Tablo 1 ve Tablo 2 seçili AB ülkeleri için harcama ve gelirler alanında tercih edilen uygulamalardan örnekler sunmaktadır.

Tablo 1

Seçili AB Ülkeleri İçin Harcama Alanında Alınan Önlemler (2009'dan itibaren)

Ülke/ harcama önlemi	Kamu kesimi ücretlerinin dondurulması/ azaltılması	Kamu personel sayısı büyüklüğünün kontrol altına alınması	Emeklilikle ilişkili harcamalardan tasarruf	Sağlık-bakıma ilişkin harcamalardan tasarruf	Sosyal faydalardan kesinti*	Kamu yatırımlarında kesinti	Diğer harcama önlemleri
Fransa		✓	✓	✓			✓
Almanya					✓		
Yunanistan	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓ ^a
İrlanda	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
İtalya	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓ ^a
Portekiz	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İspanya	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İngiltere	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓ ^a

Not. * Emeklilik ve sağlık faydaları hariç, a: harcama etkisizliklerinden tasarruflar. IMF (2012)'den alınmıştır.

Tablo 2
Seçili AB Ülkeleri için Gelir Önlemleri (2009'dan beri)

Ülke/ gelir önlemi	Kişisel gelir vergisinde artış	Kurumlar Vergisinde Artış	Sermaye Kazancı Vergisinde Artış	Sosyal Güvenlik Katkı Oranlarında Artış	KDV veya satış vergilerinde artış	Vergilerde Artış	Varlık vergisinde Artış	Vergi Uyumuna Yönelik İyileştirmeler
Fransa	✓	✓		✓	✓	✓		
Almanya		✓						
Yunanistan	✓			✓	✓	✓	✓	✓
İrlanda	✓		✓		✓	✓	✓	✓
İtalya	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Portekiz	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
İspanya	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İngiltere	✓		✓	✓	✓	✓		✓

Not. IMF (2012)'den alınmıştır.

5. Neo-Liberalizm ve Kemer Sıkma Politikaları İlişkisi

Neo-liberalizmin doğuşu ve kemer sıkma politikasının uygulanmaları aslında birbiri ile ilişkilidir. Refah devletine bağımlı olanların (yaşlılar, işsizler ve hastalar) ve ücret kazananların, borçluluğun yükünü taşıması gerektiği ideal bir dağılımın tersini ifade etmektedir. Kemer sıkma politikaları özelde ücret kazananlar ve genelde vatandaşlar üzerine doğru maliyetlerin değiştirilmesidir. Kemer sıkma politikaları ile piyasa başarısızlıklarının düzeltilmesi şeklinde neo-liberal devletlerin çabaları, savaş sonrasının sosyal demokratik ya da Keynesyen uzlaşısının evrilmesine/değişmesine tanıklık edildiğini göstermektedir. Neo-liberal modele göre, daha az yeniden dağılım politikalarına ve daha da fazlasıyla uygulanacak kemer sıkma politikalarına küresel kapitalist ekonominin hem meşruiyetini hem de istikrarını sağlamasına yönelik çabaları olarak ihtiyaç duyulmaktadır. Neo-liberal model bu amacını; özelleştirme, deregülasyon, bürokratikleşmenin azaltılması, ademi merkezileşmesi süreçleri ile işletmektedir. Bu nedenle 21. yüzyılda kemer sıkma politikaları bu neo-liberal politikanın ayrılmaz bir parçasıdır (Browne & Susen, 2014)

Dünya ekonomisinde 1970'lere kadar bütçe açığının verilmesi, başarılı bir şekilde genişleyici maliye politikası uygulamanın doğal bir yolu olarak görülmüştür. Bu müdahaleci politikaların kamu kesiminin etkinsizliği, kaynak tahsisinde bozulmalara yol açtığı şeklindeki eleştiriler ve karşı çıkmalar sonucunda 1980'li yıllarda küresel sistemde neo-liberal politikaların hakimiyeti görülmeye başlamıştır. Hem bugünkü hem de gelecekteki nesiller için bir yük olarak

görülen kamu borcunun azaltılması adına, kamu harcamalarında büyük kesintiler yapılması anlamına gelen kemer sıkma politikalarının uygulanması yönünde bir eğilim hakim olmaya başlamıştır. Aslında bu politikaların uygulanmasının arkasında yatan temel neden, emeğin kontrol altına alınması ve de ayrıca finansın egemenliği altına alınabilmesidir. Bu bağlamda mali kemer sıkma politikaları, orta ve düşük gelir grubundakilerin sağlık ve eğitim hizmetleri özelleştirildiğinde bu alanlara erişebilmek adına ortaya çıkacak ek maliyetleri üstlenmelerini sağlamak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Artan işsizlik, düşen ücretler düşünüldüğünde orta ve düşük gelir grubundakilerin rasyonel tepkileri ödünç almaya yönelmek olmuştur ki; kemer sıkma politikalarının oluşumunun arkasında yer alan kesimin-sermaye sahipleri- beklentilerini karşılayacak şekilde davranmışlardır (Bougrine, 2012).

Neo-liberalizmde; para-banka ve finans sisteminin bütünleşmesi ve böylece finans sistemi üzerinden borçlu ve alacaklı ilişkisinin gücünü arttırması amaçlanmaktadır. Bunu; günlük yaşantının ayrılmaz bir parçası haline gelen konut, tüketici, ihtiyaç kredileri ve kredi kartı üzerinden örneklendirebilmek mümkündür. Alacaklı-borçlu ilişkisinin varlığı iki yönden önemlidir; bir yandan toplumsal ilişkilerin diğer yandan da iktidar ilişkisinin oluşumuna etki eder. Alacaklı-borçlu ilişkisi; sermaye-emek, refah devleti sunumları-fayda sağlayanlar, firmalar-tüketici arasındaki ilişki üzerinden emek sahibinin, fayda sağlayanların ve tüketicilerin borçlulara dönüşmesine yol açar (Lazzarato, 2014).

Kemer sıkma politikaları hakkında iktisadi ve siyasi tartışmalara bakıldığında, neo-liberal düşünce taraftarlarına göre, kamu açıkları; kamu bütçesini dengeye getirmek zorunda olmaları dolayısıyla ekonomik olarak zarar vericidir. Bunu yapmadıkları durumda mali yükler gelecek nesillerin üzerinde olacaktır. Neo-liberallere göre; açığı finanse etmek için kamunun borç alması, yatırımları finanse edebilecek özel kesim borçlanmasını dışlayacak ve faizleri yükseltecek ve sonuçta özel yatırımları azaltacaktır. Bu durum; kamu, piyasa disiplinine sahip olamadığı için kıt kaynakları boşa harcamak anlamına gelir. İlaveten, kamu harcaması ve ayrıca açıkların finansmanında para basma yöntemini kullanılabilir olması enflasyonist etkiler de ortaya çıkaracaktır. Kemer sıkma taraftarları, "genişletici mali daralma" lehine hareket eder; kamu harcamalarının kesilmesi daha fazla özel kesim harcaması anlamına gelir. Sıkı bir maliye politikası daha düşük vergi yükümlülüğü ve faiz oranları beklentisini arttırır, bu da yatırımcıların ve tahvil sahiplerinin güvenini pekiştirir. Bu da sonuçta finansal piyasalardaki güveni açığa

çıkararak; tüketimi, yatırımı, ihracatı destekleyerek ekonomik büyümeyi canlandırır (King vd., 2012).

Son yıllarda gelişmiş ülkelerin içerisinde geçtiği süreç de aslında yıllar öncesinde gelişmekte olan ülkelerin IMF ve DB rehberliğinde izlediği yapısal uyum programları adı altında uyguladıkları kemer sıkma politikalarına benzer şekildedir. Mali kemer sıkma politikaları pek çok ülkede yasalarla onaylanmış ve kabul edilmiştir. Kamunun mali kemer sıkma politikaları konusundaki taahhütleri, yasalarla bağlayıcı kılınmış ama bunun arkasındaki ekonomik nedenler; devletin özellikle para ve finans alanındaki gücünü ve bağımsızlığını azaltmak ve uluslararası ödünç verenler lehine durumu ve kuralları düzenleyebilmek olmuştur. Bu nedenle resesyon dönemlerinde bile pek çok devlet mali istikrar programı yürütebilme gücünü kaybetmiştir (Bougrine, 2012).

Kemer sıkma uygulamaları ayrıca sınıf mücadelesi bağlamında da anlaşılabilir. Kemer sıkma politikası, kapitalist sınıfın yönetici kesiminin en güçlü silahı ve politikası olarak görülebilir. Kapitalist sistemde hakim olan sınıfın kemer sıkma uygulamalarını sürdürmek istemesinin nedenleri arasında; borcun ödenebilirliğini garanti altına alma, borçlarının değerini koruyabilme gelmektedir (Perlo, 2012).

5.1. ABD ve Avrupa: Krizden Çıkış Stratejisi ve Kemer Sıkma Politikası Uygulamaları

Pek çok Avrupa ülkesinde harcama kesintileri ve vergi artışı yapılmış olsa da borç/GSYH oranı kötüleşmeye devam etmiştir. Bu durumda eğer kemer sıkma politikalarının amacı borç düzeylerini azaltmak ise, mali anlamda gerçekleştirilen kemer sıkma uygulamalarının başarısız olduğu yorumlarının yapılmasına sebep olmuştur. Ancak bazı ülkelerde kemer sıkma politikalarının uygulanması beklenen sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aynı şekilde uygulanan kemer sıkma politikalarından farklı sonuçlar elde edilmesinin nedeni, ülkelere özgü koşullarla açıklanabilir. Eğer; finansal sistem düzgün şekilde işliyor ve ekonomi de oldukça büyük dengesizliklerle bu kemer sıkma politikalarına başlamadıysa, Almanya örneğindeki gibi mali açıkların azaltılmasında başarıya ulaşılmış olabilir. Ancak Yunanistan, İrlanda ve Portekiz gibi normal piyasa finansmanına erişimini kaybeden ülkeler, yüksek bir risk primi olan ülkeler (İtalya ve İspanya) harcamalarını azaltmak zorundadır ya da uluslararası örgütlerden finansman sağlamalıdır. Buradaki problem, ödünç verenlerin; mevcut harcama düzeyi nedeniyle gelecekte tehlikeye girmesi muhtemel böyle bir ülkeyi finanse etmek adına bir nedenlerinin

bulunmamasıdır. Açıklardaki bir azalma, kısa dönemde açıklardaki kesintiden daha fazla bir GSYH düşüşüne yol açabilir ki; bu durumda borç/GSYH oranı yükselecektir. Tüm ekonomik modellerin teyit ettiği gerçek ise, bugün harcamalarda yapılan bir kesintinin uzun dönemde daha yüksek GSYH düzeyini (daha düşük vergiler) ortaya çıkaracağıdır. Kemer sıkma politikaları, kısa dönemde borç/GSYH oranı kötüleşse bile her zaman uzun dönem ödeyebilme gücü açısından faydalıdır. Bu nedenle, Güney Avrupa ülkelerinde tanıklık edilen borç/GSYH artışları kemer sıkma politikalarının işe yaramadığının bir kanıtı olamayacaktır (Gros, 2013).

Tablo 3

Genel Kamu Brüt Borcu (GSYH % olarak) (2004-2015)

Ülke/Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
AB-28	61,3	61,8	60,4	57,8	60,9	73	78,5	81	83,8	85,5	86,8	85,2
Almanya	64,7	66,9	66,3	63,5	64,9	72,4	81	78,3	79,6	77,2	74,7	71,2
İrlanda	28,2	26,1	23,6	23,9	42,4	61,8	86,8	109,1	120,1	120	107,5	93,8
Yunanistan	102,9	107,4	103,6	103,1	109	127	146,2	172,1	159,6	177,7	180,1	176,9
İspanya	45,3	42,3	38,9	35,5	39,4	52,7	60,1	69,5	85,4	93,7	99,3	99,2
Fransa	65,7	67,2	64,4	64,4	68,1	79	81,7	85,2	89,6	92,4	95,4	95,8
İtalya	100,1	101,9	102,6	99,8	102	113	115,4	116,5	123,3	129	132,5	132,7
Hollanda	49,6	48,9	44,5	42,4	54,5	56,5	59	61,7	66,4	67,9	68,2	65,1
Portekiz	62	67,4	69,2	68,4	71,7	83,6	96,2	111,4	126,2	129	130,2	129
İngiltere	40,2	41,5	42,4	43,5	51,7	65,7	76,6	81,8	85,3	86,2	88,2	89,2

Not. Eurostat, General Government Gross Debt as % of Gdp.

1990'lerden günümüze hızlı büyüme yaşayan ABD ve İngiltere gibi pek çok ekonomi için bu büyümenin kaynağında tüketim yer almaktadır. Önceki dönemlerde bu süreç ödemeler bilançosu kısıtı tarafından – tüketimdeki artış ödemeler bilançosunda açığa neden olan ithalat artışına neden olmakta ve bu da sonuçta ülkenin döviz kurunda düşme ya da deflasyonist politikalar tarafından düzeltilmektedir- kısmen kontrol altında tutulabiliyordu. 1980 sonrası ile başta finansal piyasalar olmak üzere yaşanan serbestliklerle bu kısıt geçerliliğini kaybetmiştir. Gelişmekte olan piyasa ekonomileri bu dönemde konjonktürel dış ticaret açığına sahipken; gelişmiş ülkelerde bu açıklar artan şekilde yapısalıdır. Gelişmekte olan ülkeler kazandıklarından daha fazlasını harcarken; gelişmiş ülkeler harcadıklarından daha fazlasını kazanmaya devam etmektedir. Bu durumun sürdürülebilir olmasının koşulu, açık veren ülkelerin varlık ödünç almaları ya da satmalarıdır. Küresel finansal sistem, fazla veren ülkelere açık veren ülkelerin tüketim alışkanlıklarını fonlamaya ve açık veren ülke tüketicilerinden fazla veren ülkelerdeki

tasarruf yapanlara doğru varlıkların mülkiyetini (toprak, iş, mülk) transfer edecek yenilikçi yollar bulmaktadır. Borçla yönetilen bir tüketim patlamasının sürdürülmesi, borçluların borcunu yeniden ödeyebilmesine bağlıdır (Kitson vd., 2011).

Palley (2009), kemer sıkma politikalarının ABD ekonomisi için yanlış bir gündem olduğunu vurgulamaktadır. ABD ekonomisinin sorunu, gelir eşitsizliği ve finansal fazlanın ortaya çıkmasına neden olarak refahın paylaşımını zayıflatan ve daha fazla büyüme yaratamayan serbest piyasa düzenlemeleridir. Bu nedenle benimsenecek mali kemer sıkma uygulamalarının bazı olumsuz etkileri olabilir. İlki; kamuyu problemin kaynağı olarak göstermesi nedeniyle mevcut serbest piyasa düzenlemelerine yönelik reformları zorlaştırmasıdır. İkincisi, bütçe açıklarının bir Truva atı olarak gösterilmesi özellikle en temel/hayati kamu programlarının (sosyal güvenlik, eğitim ve altyapı) bu anlamda saldırı altında olmasıdır. Üçüncüsü, mali kemer sıkma tuzağının (mali kemer sıkma büyümeyi zayıflatır, vergi gelirlerini azaltır ve kemer sıkmaya duyulan ihtiyacı artırır) ortaya çıkmasına yol açmasıdır.

Amerikan Toparlanma ve Yeniden Yatırım Yasası (ARRA¹) 2009'da Keynesden ilham alan ve canlandırma temelli 840 milyar \$'lık bir plan olarak iş-istihdam yaratılması, resesyondan en kötü etkilenenlere ekonomik rahatlama sağlaması, altyapının büyümesine destek (eğitim, sağlık, enerji), işsizlik ödeneklerinin genişletilmesi ve tüketimin canlandırılmasına yönelik federal vergi teşviklerinin kullanılmasına olanak vermiştir. Buna karşılık Avrupa'nın izlemeyi tercih ettiği yol kamu kesiminin büyüklüğü ve kapsamını daraltmak, temel refah hizmetlerinden çekilmek, hizmetlerin kamu tarafından sunulmasına yönelik kamuoyunun sahip olduğu beklentilerin azaltılması şeklinde olmuştur (Karger, 2014).

Avrupa'nın uyguladığı kemer sıkma politikaları II.Dünya Savaşının sonundan beri ekonomi politikalarına rehberlik eden temel Keynesyen ilkelerin reddedilmesi üzerinden yürütülmüştür. Bunun savunulmasının temel nedeni Avrupadaki finansal krizin cömert refah programlarını finanse etmek adına aşırı borç alması ve aşırı harcama yapması olduğu inancı yer almaktadır (Karger, 2014). Bu noktada Weisbrot'un (2012) yorumu da Euro bölgesinde yaşanan krizin ortaya çıkmasında resesyon dönemlerinde kemer sıkma politikalarının uygulanmasına yönelik talepte bulunan finansal piyasalar değil; Avrupa Merkez Bankası, Avrupa Komisyonu ve

¹ Bu canlandırma paketinin içinde; genişletilmiş ve artırılmış işsizlik ödenekleri, artırılan gıda pulu ve diğer sosyal güvence faydaları, ulaşım ve altyapı yatırım programlarına destek, işten çıkarılmış işçilere yönelik sağlık kapsamının sübvansede edilmesi gibi önlemler yer almaktadır (Perlo, 2012).

IMF'nin temsil ettiği Troyka'nın şekillendirdiği Avrupalı otoritelerin politik gündeminin belirleyici olduğu şeklindedir.

ABD'de mortgage kredileri üzerinden başlayan ve küresel bir şekilde yayılan kriz ve resesyon karşısında 2008-2009 döneminde devletin sağladığı likidite ve sermaye ile bankalar kurtarılırken; devletin yaptığı harcamalar resesyonun daha da kötüleşmesini engellemiştir. Ancak Euro alanında sonuç, parasal birliğin varlığı ve etkisi ile borç krizinin yaşanması olmuştur. Kamu borcundan kaynaklı krizin aslında, finansallaşma sürecinin ortaya çıkardığı bir kriz olduğu da iddia edilmektedir. Burada finansallaşma sürecine özellikle vurgu yapılmaktadır; çünkü çevre ülkeler söz konusu olduğunda finansallaşma sürecine katılımları, parasal birlik ve Almanya'nın hakimiyeti altında gerçekleşmiştir. Çevre ve merkez ülkelerin büyüme yapısı birbirinden farklıdır ve bu nedenle büyüme patikaları da farklılık göstermektedir. Almanya'nın büyüme kaynağı Euro alanı içerisinde verdiği cari işlemler fazlasıdır, ve bu; verimlilik artışından kaynaklı olmayıp işçilerin ücret v.b koşullarının baskılanması ile ortaya çıkarılmaktadır. Almanya bu cari işlemler fazlasını çevre ülkelere doğrudan yabancı yatırım ve banka ödünçleri şeklinde aktarmıştır. Çevre ülkeler ise cari işlemler açığı vermekte ve büyümelerinin kaynağında artan hanehalkı borcunun finanse ettiği tüketim artışı ya da gayrimenkul spekülasyonu ile özetlenebilecek yatırım balonları bulunmaktadır. İster hanehalkı isterse şirketler olsun çevre ülkelerin borçluluk düzeyi artmaktadır (Lapavitsas vd., 2010). Merkez ve çevre ülkeleri tarafından benimsenen farklı büyüme modelleri Tablo 4 ile gösterilmektedir.

Tablo 4

Farklı Ülkelerde Geçerli Olan Büyüme Modellerine Bakış

Benimsenen Büyüme Modeli	
Borca dayalı	İhracata dayalı
Merkez ABD, İngiltere	Almanya, Avusturya, Japonya
Çevre Yunanistan, İrlanda, Portekiz, İspanya	Çin

Not. Stockhammer (2012)'dan alınmıştır.

Tablo 5

Cari İşlemler Bilançosu Dengesi (GSYH %) (2003-2014)

Ülke/Yıl	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Fransa	0,86	0,43	-0,01	0,02	-0,33	-0,96	-0,82	-0,83	-1,03	-1,20	-0,80	-0,97
Almanya	1,43	4,46	4,62	5,70	6,78	5,62	5,81	5,66	6,07	6,80	6,39	7,25
Yunanistan	-6,34	-5,60	-7,36	-10,82	-14,00	-14,48	-10,88	-10,11	-9,93	-2,51	-2,07	-2,07
İtalya	-1,24	-0,91	-1,60	-2,46	-2,34	-2,84	-1,89	-3,50	-3,08	-0,44	0,90	1,86
İrlanda	-3,38	-3,39	-5,14	-5,57	-2,12	1,05	1,17	4,12	6,06	3,55
Hollanda	5,22	6,81	6,13	7,87	5,96	4,16	5,83	7,39	9,10	10,80	10,98	10,62
Portekiz	-7,20	-8,36	-9,90	-10,65	-9,79	-12,19	-10,44	-10,16	-6,04	-2,04	1,41	0,52
İspanya	-3,87	-5,59	-7,52	-9,00	-9,68	-9,33	-4,25	-3,94	-3,16	-0,26	1,51	0,93
İngiltere	-1,71	-1,81	-1,24	-2,32	-2,52	-3,62	-3,00	-2,81	-1,68	-3,29	-4,51	-5,08

Not. World Bank: World Development Indicators, Current Account Balance as of GDP.

Tablo 6, 2003-2014 yılları için seçili ülkeler üzerinden GSYH'nin yüzdesi olarak cari işlemler kaleminin dengesini yansıtmaktadır. Çevre ülkelerden Yunanistan, İspanya ve İtalya için cari işlemler bilançosunda sürekli açık verildiği görülmektedir.

Tablo 6

Cari İşlemler Dengesi (Dünyanın Kalan Ülkeleri ile, milyar €)(2005-2015)

Ülke/Yıl	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Almanya	105,7	136,0	169,6	143,3	141,2	144,9	164,6	193,6	190,4	212,9	257,0
İrlanda	-5,6	-9,1	-12,0	-10,8	-7,0	-1,3	-2,0	-2,7	5,6	6,8	9,5
Yunanistan	-17,7	-25,3	-35,4	-36,6	-29,4	-25,8	-20,7	-7,3	-3,7	-3,8	-0,1
İspanya	-69,7	-90,6	-104,3	-103,3	-46,2	-42,4	-34,0	-2,4	15,6	10,2	15,1
Fransa	-0,3	0,7	-5,8	-19,0	-16,1	-16,7	-21,2	-25,5	-17,1	-19,7	-0,9
İtalya	-14,1	-24,2	-23,4	-46,8	-30,5	-55,8	-50,4	-6,9	14,1	29,7	35,8
Hollanda	33,2	45,7	36,7	26,0	35,9	46,4	58,6	69,6	65,8	62,7	61,9
İngiltere	-24,3	-47,5	-54,4	-69,0	-50,6	-50,9	-31,6	-67,7	-91,8	-115,2	-132,6

Not. Eurostat, Balance of Payment Statistics.

Tablo 6 ile rakamsal olarak cari işlemler dengesi verilmektedir. Seçili ülkeler için cari işlemler hesabı rakamsal olarak verildiğinde bile- tüm AB-28 ülke rakamları dahil edilse de- en fazla veren ülkenin 257 milyar Euro ile Almanya olduğu görülmektedir. İngiltere, Fransa ve Yunanistan ise bu dengede açık veren ülkeler arasında yer almaktadır.

Tablo 7

Hanehalkı toplam borcu (net harcanabilir gelirin yüzdesi olarak), 2004-2015

Ülke/Yıl	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Fransa	81,9	88,4	93,6	96,6	98,7	104,3	107,5	107,1	103,4	103,8	104,7
Almanya	110,4	108,1	105,7	102,6	99,4	100,3	98,3	96,5	95,5	94,5	93,7
Yunanistan	54,9	67,2	74,0	82,6	87,1	87,8	105,2	112,0	119,8	121,6	115,0
Hollanda	233,1	251,6	256,9	261,5	274,6	286,9	294,2	288,1	288,7	281,5	277,0
Portekiz	126,8	135,9	140,6	145,7	148,9	151,4	154,4	144,9	144,2	140,3	141,3	137,6
İspanya	113,6	128,2	144,3	154,4	150,2	145,1	148,1	142,4	140,8	133,9	127,3
İrlanda	170,0	201,0	225,9	236,2	231,9	240,8	237,4	236,4	229,1	224,6	207,4
İtalya	66,3	71,3	76,2	80,2	81,7	86,6	90,5	90,0	92,1	90,9	90,2
İngiltere	164,9	167,2	178,8	183,3	178,1	167,5	158,7	159,1	153,8	152,8	155,8	154,2

Not. OECD (2016a), Household Debt Data.

Hanehalkı toplam harcanabilir gelirin yüzdesi olarak hanehalkının toplam borçluluk durumu Tablo 7 üzerinden değerlendirildiğinde, Yunanistan'ın özellikle 2008 küresel krizi sonrasında oranlarında önemli bir artışla karşılaşmaktadır. Hollanda, Portekiz ve İngiltere gibi ülkelerde hem kriz öncesi yıllarda hem de kriz sonrasında yüksek borçluluk oranlarının ortaya çıktığı dikkat çekmektedir. Hanehalkı borcunun tek başına ele alınmasından çok ekonomik performansı etkileyebileceği diğer göstergelerle birlikte ele alınması, ekonominin durumunun daha sağlıklı analiz edilmesini sağlayabilir. Örneğin Danimarka için OECD (2016a) verilerine göre 2008 yılında %339,4 olan bu oran, 2014 için %308,0 düzeyindedir ve bu oranlarla en üst sıralarda yer alan ülkelere birisi olmaktadır. En yüksek oranlar arasında yer almasına rağmen bu ekonomi için bir alarm sinyali olarak kabul edilmemektedir. Bunun temel nedeni olarak da ülkenin gerçekleştirdiği tasarruf düzeylerine vurgu (2014 yılı için GSYH'nin %10,5 düzeyine denk gelmektedir)² yapılmaktadır (Levring, 2014).

Avrupa Parasal Birliği, bir dizi anlaşma ve düzenleme ile (Maastricht Anlaşması, İstikrar ve Büyüme Paketi³ ve Lizbon Stratejisi) desteklenerek ve Avrupa Merkez Bankasının (AMB) para

² OECD (2016b), Saving rate (indicator). doi: 10.1787/ff2e64d4-en (Erişim: 15 Ağustos 2016)

³ İstikrar ve Büyüme Paketi, 1997 yılında kabul edilmekle birlikte günümüze kadar çeşitli derecelerde ve şekillerde reforma ve değişime tabi tutularak, temel amacını; üye ülkelerin sağlam bir kamu finansmanına ulaşmasını sağlamak adına bazı politika ve düzenlemelerin uygulanması belirlemiştir. Maastricht Kriterleri (1992) üye ülkelerin enflasyon, bütçe açığı, faiz oranları, döviz kuru ve kamu borcu gibi temel makroekonomik göstergeler açısından ulaşmaları gereken mali ve parasal disiplinin bir ifadesi olarak, İstikrar ve Büyüme Paketi'nin temelleri arasında yer almaktadır. Mali disiplinin sağlanması kemer sıkma politikaları ile ilişkili olduğundan bu iki gösterge açısından sağlanması gereken oranlar; borç/GSYH oranının %60'ı geçmemesi ve bütçe açığı/GSYH oranının da %3'ün

politikasını yönetmesi ve yönlendirmesi ile kurulmuştur. Avrupa Merkez Bankası, fiyat istikrarını hedeflemiş ve paranın yerel değerinin korunması üzerine odaklanmıştır. Finansallaşmanın garantörü ve finansal çıkarların koruyucusu olarak hareket etmiştir. AMB, özellikle kriz döneminde normal bir merkez bankası gibi faaliyette bulunmamakla eleştirilmektedir. AMB'nin zayıflığının kaynağı, borç krizi örneğinde iyice aşikar olan, Euro alanı içerisinde para ve maliye politikalarının işlevsiz koordinasyonu olmuştur (Lapavitsas vd., 2010). Bu noktada, Euro alanında yaşanan kriz üzerinde, para ve maliye politikalarının koordinasyonu sürecinde yer alan aktörlerin davranışlarındaki belirsizliğe de vurgu yapılmaktadır. Ulusal hükümetler ve AMB arasında ortaya çıkarılmayan koordinasyon bunun bir örneğidir (Panico & Purificato, 2012). Burada, AMB'nin performansının etkin olup-olmadığı değerlendirilirken, aslında ona; bir merkez bankası olarak hangi amaçları benimsediği (fiyat ya da finansal istikrar) ve hangi stratejiler temelinde hareket ettiği üzerinden bakılmalıdır.

Galbraith'e (2013) göre yaşanan krizi, ABD ve Avrupa için ayrı ayrı değerlendirmekten ziyade aslında tek bir krizden bahsedilmesi daha doğru olacaktır. Kriz, ABD'de konut piyasasında bireylerin ve hanehalklarının borcundan kaynaklı olarak başlamış ve sonrasında da Avrupa hükümetlerinin krizine dönüşmüştür. Krize ilişkin olarak; ABD'de bireyler ve hanehalklarının borçlarından bahsederken, Avrupa'da kamu kesimi borçlarından ya da kamu kesimi borcu olmaya başlamasından söz edilmesi gerekir. İster Avrupa ister ABD için ele alınsın krizin arkasında aynı temel güçler bulunmakta; ancak iki bölgeyi de sahip oldukları farklı yasal kurumsal yapı ve farklı borçlu/alacaklı örüntüsü nedeniyle birbirinden farklı şekilde etkilemektedir.

Kemer sıkma uygulamalarının aşırı olup-olmadığı, kamu finansmanı düzenlemelerinin nasıl ve ne zaman gerçekleştirildiğine bağlıdır. Aşırı derecede resesyonist bir etkiden sakınmak için öncelikle açıklara neyin sebep olduğuna bakılmalıdır. Açıkların ortaya çıkması vergi gelirlerindeki bir azalmanın sonucu mu yoksa kamu harcamalarındaki bir artışın sonucunda mı ortaya çıkıyor öncelikle bu tespit edilmelidir. Kamu finansman araçları bu dengesizliğin nedenlerinin düzeltilmesine odaklanmadıysa; daraltıcı kemer sıkma politikalarından değil, yanlış

üzerinde olmamasıdır. (EC, 2016; İKV, e-sözlük; deGrauwe, 2009) Avrupa Parasal Birliği (EMU) düzenlemeleri geçerli iken, faiz politikası kontrolü ülkelerin kendi elinde olmadığından, İstikrar ve Büyüme Paketi'nin hükümetlerin mali politikaları birer istikrar aracı olarak kullanmasına imkan vermediği hatırlanmalıdır (Arestis & Pelagidis, 2010).

kemer sıkma önlemlerinden bahsedilmesi gerekir. Burada problem düzeltmenin büyüklüğü olmayıp, harcama ve gelirlerin dengesiz karışımıdır (Smaghi, 2013).

Kemer sıkma politikaları; politika uygulama, oluşum ve kredibilitenin yeteri kadar etkin olduğu durumlarda işe yaramakta ama hükümet kalitesinin ve ekonomik temellerin kötü olduğu yerlerde etkisi zayıf kalmaktadır. Kemer sıkma tuzağına sıkışan Avrupa ülkelerine bakıldığında temel iddia, bunun yanlış reçetelerin bir sonucu olmadığı; aslında doğru bir reçetenin uygun koşullar altında uygulanmaması kaynaklı olduğu şeklindedir. Zayıf ekonomik temellere, kurumsal kapasiteye ve politika etkinliğine sahip ülkelerde kemer sıkma; ekonomik çıktıları kötüleştirmekte ve borcun sürdürülebilirliği noktasında pek başarılı olamamaktadır (Monastiriotis, 2014).

Maliye ve para politikalarının ekonomiyi etkileme yolları, hanehalkı ve firmaların yatırım ve harcama kararları üzerinden gerçekleşmektedir. Birinin uyguladığı politikalar diğerinin amaçlarını etkileme potansiyeline sahiptir. Bu durumda para politikasının amacı eğer fiyat istikrarını sağlamaksa, uygulanan maliye politikalarının da para politikasının bu temel amacına olan etkileri göz önüne alınmalıdır. Borçla finanse edilen mali canlanma programları; kamu borçlanması artarken, faizler üzerine yukarı yönlü baskı koyması ile para politikası üzerinde etkili olacaktır. Özellikle finansal kriz zamanlarında para politikasının oldukça maliyetli etkileri olabileceği de unutulmamalıdır (Haltom & Weinberg, 2011).

Kriz ve de özellikle depresyon zamanlarında para politikasının ne şekilde kullanıldığına ilişkin olarak; siyasiler, iktisatçılar ve para otoritesi arasında aslında sanıldığı gibi bir uzlaşma bulunmadığı, ABD üzerinden 2008 küresel krizi ile örneklendirilebilir. Koşullar ve ekonomik göstergeler ne olursa olsun, FED ve diğer Merkez Bankaları tarafından istihdamı canlandırma yönündeki çabalardan vazgeçilmiş ve faiz oranlarının arttırılması tercih edilmiştir. Bu tercih üzerinde ideolojik görüşler ve sınıfsal çıkarların belirleyici olduğu belirtilmelidir. Genişleyici para politikası ekonominin tümünün canlanmasına yardımcı olmakla birlikte; aslında özellikle gelirlerinin önemli kısmını tahvil v.b finansal varlıklardan elde eden, gelir dağılımının en üst 0.01'lik kesimi denilen çok varlıklı kişilere doğrudan zarar vermektedir. Yani; genişleyici para politikası, gelirleri büyük oranda tahvil v.b. yatırım araçlarının faizi kaynaklı zenginlerin yaşayacağı kayıplar nedeniyle eleştirilmektedir. Bu nedenle, para politikası da tıpkı vergi politikalarında olduğu gibi sınıfsal ve ideolojik çıkarlarla kısıtlanmaktadır (Krugman, 2014). Bu

yorumlar ele alındığında, kemer sıkma politikasını uygulama ya da uygulamama yönündeki tercihlerin aslında sınıfsal bir mücadeleyi de içinde taşıyacak şekilde önemli bir sınıfsal etki doğurduğu da göz ardı edilmemelidir.

Yaşanan son finansal krizler merkez bankaları için sadece fiyat istikrarının sağlanması amacını yerine getirmenin yeterli olmadığını, bunun yanı sıra yüksek düzey istihdamın ve finansal ve ekonomik istikrarın sağlanmasının da ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Yaptıkları seçimler daha yüksek işsizlik ile daha fazla enflasyon riski arasındaki ödünleşimi ortaya çıkarabileceği için kamuyu da ilgilendirmektedir. Her bir aktör bu ödünleşim karşısında farklı tavır takınmaktadır (Baker, 2011).

Merkez bankasının enflasyonu kontrol etme becerisi, reel ekonomiyi etkileyebilmesi aslında temelde mali davranışa ve insanların mali davranışlara ait beklentilerine dayalıdır. Bu beklentiler uygun mali davranışın merkezinde yer aldığı merkez bankası ekonomik faaliyetleri ve enflasyonu alışılmış şekliyle etkileyebilir. Unutulmaması gereken bir diğer nokta da; pek çok ülkenin para politikalarını bağımsız ama maliye politikalarını politik bir şekilde gerçekleştirdiğidir. Para politikasının amaçlarının ne olduğu konusunda bir uzlaşma bulunmasına karşın, aynı şey maliye politikası için söylenemez (Leeper, 2010).

Enflasyonun ekonomi için özellikle de mal piyasalarının serbestleştirilmesinden kaynaklı fiyat ciddi bir sorun oluşturduğu durumda, ortaya çıkaracağı ikincil etkilerin ortadan kaldırılması için kısıtlayıcı makroekonomik önlemler yerine gelirler politikası tercih edilmelidir. Rekabet gücünün yetersizliğinden kaynaklı cari işlemler açığı, dış dengesizliği arttırarak, mali genişlemeyi engelleyici bir etki ortaya çıkarır. Böylesi bir durumda- özellikle de bir para birliğine üye olan ülkeler için- kemer sıkma politikalarının uygulanması yerine ödemeler bilançosu sorununu çözmeye yönelik politikalara öncelik verilmelidir (UNCTAD, 2011).

Buti ve Carnot çalışmasında (2013), Avrupa Birliği düzeyinde yeniden istikrarlı mali dengeye kavuşulması için bütçe açıkları ile ilişkili geniş çapta düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu belirtile de; bunun nedeni, AB kurumlarının ya da piyasalarının bu yöndeki istekleri olarak kabul edilmemektedir. Bu noktada da, yapılacak olan düzenlemelerin hızı özellikle tartışmalı olmaktadır. Wren-Lewis (2013); kemer sıkma politikaları, düzeyi ve zamanlaması konusundaki tüm tartışmalarda aslında bir öncelik hatası yapıldığını savunmaktadır. Mali düzenlemeye aşırı önem verilirken, ekonominin durumu kendisine ikincil sırada yer bulabilmektedir. Bu nedenle

asıl öncelik bazı ülkelerin bütçe dengelerine odaklanmaktan çok Avrupa alanı içerisindeki talep yönlü resesyonun önüne geçmek olmalıdır. Bütçenin konsolidasyonu daha uzun vadeli ve sürekli bir konudur ve bunu gerçekleştirebilmek için doğru ve yanlış zamanlar söz konusudur. Resesyon, bütçe konsolidasyonu için doğru bir zamanlama değildir; çünkü; histeresis, politika ya da bankacılık üzerindeki etkileri nedeniyle işleyemeyecektir. Unutulmaması gereken bir diğer nokta da, sıfır düzeyinde seyreden faiz oranları ve likidite tuzağının varlığı altında makro ekonomik politikaların değişeceği gerçeğinin pek çok politikacı ve uluslararası kuruluş tarafından dikkate alınmadığıdır. Düzenlemelerin yapılması konusuna herhangi bir itiraz olmamakla birlikte, temel sorun bu düzenlemelerin zamanlaması ve hızı noktasında yanlış kararların alınmasıdır. Politika önceliğini doğru belirlemek kadar, yapılacak düzenlemelerin zamanlaması ve hızı da oldukça önemli olmaktadır.

Avrupa'nın yaşadığı kriz, aslında birbiri ile ilişkili üç krizin; ödemeler bilançosu, borç ve bankacılık krizinin ortaya çıkardığı etkiler altındadır (EEAG, 2013). Ödemeler bilançosunun cari işlemler hesabı üzerinden değerlendirme yapıldığında, periferide/çevrede yer alan ülkelerin (Yunanistan, İspanya, Portekiz) 2000'lerden beri sahip olduğu sürekli cari işlemler hesabı açıklarına yüksek büyüme ve yatırım, konut fiyatlarında balon artışlar eşlik ederken; merkez ülkelerde (Almanya) düşük konut fiyatları ve düşük yatırım oranları ile birlikte süreklilik kazanan cari işlemler fazlası eşlik etmektedir. Sermaye piyasaları periferideki/çevredeki ülkelerin cari işlemler açıklarını finanse etmeye devam etmediğinde bu ülkelerin rekabet gücünü kazanabilmelerinin ve yabancı sermayeye bağımlılığı azaltabilmelerinin yolu devalüasyon yapabilmeleridir; ancak bunun ne tür bir devalüasyon (içsel/dışsal) olacağı önemli etkilere sahip olacak bir politika tercihidir.

Mayer (2011) araştırmasında, Avrupa alanında yaşanan krizin bir "borç krizi" ve "kamu borcu krizi" olarak görünmesine rağmen aslında bir "ödemeler bilançosu krizi" olduğunu ileri sürmektedir. Ödemeler bilançosu cari işlemler ve sermaye hesabının toplamı olarak kabul edilebilir. Bu noktada ülkenin benimsediği döviz kuru rejimi (sabit/esnek), ödemeler bilançosu dengesinde kurun işleyiş mekanizması ile etkili olacaktır. Kurda meydana gelen sapmayı AB içerisinde düzeltebilmenin yolu (nominal kur düzenleme becerisi mevcut olmadığı için), göreceli fiyat değişimleridir. Latin bölgesinde (açık veren ve borçlu olanlar) Alman bölgesine karşı aşırı değerli kurların etkisi görülür; ayrıca Avrupa Parasal Birliğinin ilk yıllarında ortaya çıkan düşük faizlerin de etkisi ile yüksek kamu ve özel kesim borcuna sahiptir. Latin bölgesi cari ve sermaye

hesabı açıkları ile boğuşurken, Latin bölgesinin ödemeler bilançosu açıkları Avrupa Merkez Bankası aracılığıyla Alman merkez bankalarınca finanse edilir. Ödemeler bilançosu dengesizlikleri devam ettikçe ve Avrupa Merkez Bankası karşısında ulusal bankaların talep ve yükümlülükleri arttıkça bunun anlamı; fazla veren ülkelerden açık veren ülkelere doğru reel kaynak transferinin gerçekleştirilmiş olmasıdır. Mal, hizmet ve varlıklar; kreditor ülkeden borçlu ülkeye doğru transfer edilir.

Euro alanında yaşanan kriz üç faktörün etkisi ile açıklanabilir: parasal birliğin doğası, euro alanı içinde çevre ülkelerin birliğe entegrasyon biçimi ve 2007-2009 krizinin etkisi. Bu faktörlerin etkisi ve ortaya çıkardığı gerilimler nedeniyle kamu kesimi borcu önemli olmuştur (Lapavitsas vd., 2010). Ortak para birimi (Euro) kullanımı, merkez ve çevre ülkeleri rekabet edebilirlikleri açısından farklı şekillerde etkilemiştir. Euro'ya geçiş çevre ülkeler için, rekabet üstünlüklerinin kaybolmasına ve ekonomik anlamda olumsuz etkilere yol açmıştır. Weeks (2012) ise, Avrupa'nın yaşadığı krizin ortak para birimi olan Euro kullanımından kaynaklı olmadığını iddia etmektedir. Sorun; bir grup ülkenin aynı para birimini kullanması olmayıp; ülkelerden birinin (Almanya) merkantilist politikalar izlemesidir.

Avrupa krize 2008 sonrasında, ilk aşamasında çevrim karşıtı istikrar önlemlerinin alınması ve bunu izleyen dönemde de kemer sıkmaya ve bütçe konsolidasyonunun sağlanmasına yönelik önlemlerin alındığı ikinci bir aşama ile cevap vermiştir. Avrupa'nın yaşadığı krizin tek bir nedeni olmadığı için ortaya çıkan zayıf büyüme performansının üstesinden gelebilmenin de tek bir çözüm yolu bulunmamaktadır. Ancak krizin ülkelerin ekonomi politikalarının bir sınıra ulaştığını (özellikle de büyümenin sınırlarını) ve bazı zayıflıklara sahip olduğunu ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Krize verilen cevaplar noktasında, ortaya çıkan bazı gerçeklerden bahsedilmesi gerekmektedir. İlki, arz-yanlı reformların kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmıştır; ikincisi uzun vadeli toplumsal bir bakış açısına (gelirin daha eşitlikçi dağılımı, altyapı yatırımları) yönelmenin zorunluluğunu ortaya koymuştur. Özellikle fazla veren ülkelerin krizle mücadelede daha etkin bir rol üstlenmesi gerçeği de göz ardı edilmemelidir (Dauderstadt & Hillebrand, 2013). Dolayısıyla, 2008 ile başlayan küresel finans piyasalarının çöküşünü durdurmak için benimsenen kurtarma stratejileri, 2010 ile yerini krizden çıkış stratejilerine bırakırken; aslında bu değişim, kriz stratejilerinin ortaya çıkardığı maliyetlerin hangi toplumsal sınıflar tarafından ödeneceğine ilişkin bir mücadelenin de başladığı anlamını taşımaktadır (Albo & Evans, 2011).

Yaşanan son kriz Avrupa'nın uzun yıllar boyunca elde ettiği sosyal ve ekonomik kazanımların aşınmasına ve içinde taşıdığı bazı zayıflıkların daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra küresel sistemin ortaya çıkardığı meydan okumaların da üstesinden gelebilmek adına Avrupa Birliği 2020 Stratejileri hem tek tek ülkeler hem de birlik düzeyinde, bu sürecin doğru bir şekilde yönetilmesi adına atılacak adımları simgelemektedir. Üç ana strateji; akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme) olarak vurgulandığında, Avrupa Birliği'nin geleceğinin şekillendirilmesinde büyümenin önemi ve işlevi ön plana çıkmaktadır (European Commission, 2010).

Yaşanan son krizin Avrupa'da ve pek çok sanayileşmiş ülkede nasıl ele alındığına ilişkin bazı yorumları değerlendirmek önemlidir. Problemlerin başında Batı ülkelerinin bu krizin nedenlerini anlama noktasında yaşadığı zorluklar gelmektedir. Analizler, en göze çarpan faktör olan borç üzerine odaklanmış; bu konuda bankalar, hükümetler, finansal kesim ve uluslararası kuruluşlar gibi çok çeşitli aktörler sorumlu olarak görülmüştür. Böylesi bir çaba aslında uzun zamandır aşırı borç birikimine neden olan politikaların neden uygulanmasına izin verildiği sorusuna cevap aramaz. İkincisi, politik olarak yüksek maliyetli uygulamaların bir finansal krizden sakınmak için gerekli olduğu noktaya kadar ötelenmesi eğilimidir. Üçüncüsü, sorunun sadece bir kısmını işaret eden yetersiz çözümlerin benimsenmesidir. Dördüncüsü, krizden hemen çıkışı sağlayacak kısa vadeli önlemler ile tekrar krizin yaşanmasından kurtaracak uzun vadeli önlemler arasındaki ödünleşimdir. Beşincisi, kriz sırasında merkez bankalarının üstlendiği rol ile ilgilidir. Merkez bankasının müdahale etmemesi ya da bu müdahalenin yetersiz düzeyde kalması finansal krizin ağırlaşması ya da enflasyonun vergi ödeyenlere yansımaya neden olabilir. Son olarak, Avrupa temelinde söylenmesi gereken bir faktör olarak, Euro'nun henüz tamamlanmamış olması ve daha güçlü kurumsal düzenlemelere ihtiyacı olduğu gerçeğidir. Bu faktörler, Euro krizinin neden bu kadar uzun sürdüğünün bir kanıtıdır (Smaghi, 2013).

Son ekonomik krizin temel ironilerinden biri de, kemer sıkma politikalarının sonuçlarının, aslında bu koşulları yaratanlardan çok onların periferisinde/çevresinde kalanları sert şekilde etkilemesidir. Ekonomik krizden sorumlu olmayanlar aslında krizin sonuçlarından en derinden ve ağır şekilde etkilenmiştir. Kemer sıkma politikaları piyasa odaklı bir mantıkla finansal krizi çözmek için yaratılmıştır. Bu da temel bir ikilemdir. Kısa dönemli düzenleme/uyum stratejileri oluşturmaktan çok kemer sıkma politikaları daha geniş bir ekonomik ve siyasi proje, neo-liberalizmin parçasıdır (Browne & Susen, 2014).

Kemer sıkma politikalarını destekleyenler, bu politikaların işlemediğini kabul etmeye başlasa da; temel argümanları daha çok bu politikaların eksik olması üzerinedir. Kemer sıkma politikalarının büyüme yaratıcı faaliyetlerle desteklenerek, büyüme yanlı bir bakış açısıyla birlikte uygulanmasının gerekliliğini vurgulamaktadırlar (Jannsen,2012).

IMF ve OECD gibi uluslararası kuruluşlar neden son yıllarda kemer sıkma politikalarından vazgeçip, kamusal yatırımların arttırılmasına yönelik politikaların öne çıkarılmasını savunmaktadır⁴. Bu, uluslararası düzeyde de bir politika değişikliğinin ifadesidir. Kemer sıkma politikaları kapsamında kriz sonrasında pek çok ülkede sağlanmaya çalışılan mali konsolidasyon nedeniyle altyapı harcamalarının ertelenmesi, kamusal yatırımların genişletilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Kamu sermayesinin başlangıç seviyesinin düşük olduğu, yatırımın geri dönüşünün yüksek olduğu ve talebin zayıf olduğu ülkelerde uygulandığında bu tür önlemler oldukça faydalı olacaktır. Küresel anlamda zayıf ekonomik koşullar altında ülkelerin yapması gereken, kamu harcamalarının kompozisyonunu yatırımlara doğru kaydırmanın sağlanması olarak tavsiye edilmektedir. Yapısal reformlar, para ve maliye politikalarının birlikte ve dengeli bir şekilde uygulanmasının önemi de ayrıca vurgulanmaktadır. Burada, para politikasının sıfır faiz düzeyinde ve geleneksel olmayan para politikası araçları ile yönetilmesine odaklanmanın ekonomik anlamda istenilen sonuçları ortaya çıkarmadığına yönelik bir vurgu yapılmaktadır (OECD, 2016c).

6. Sonuç

Kemer sıkma politikaları günümüze ait bir kavram olmamakla birlikte, daha önceki dönemlerde ve günümüzde uygulanma nedenleri farklılık göstermektedir. Özellikle borç yükü ağır olan gelişmekte olan ülkelere uluslararası örgütler tarafından da tavsiye edilen kemer sıkma politikaları, ortaya çıkardığı ekonomik, sosyal ve siyasi etkiler nedeniyle eleştirilmektedir. Genellikle borçların azaltılmasına yönelik olarak uygulanan kemer sıkma politikaları; vergiler ya da kamu harcamalarından hangisi üzerinden yürütüldüğüne bağlı olarak; başta iktisadi büyüme olmak üzere pek çok makro ekonomik göstergelyi etkileyecektir. Bu nedenle, borcun

⁴ Son dönemin bazı gazete makaleleri bu konuya yaptığı vurgu ile öne çıkmaktadır. (Bkz: Larry Elliot, The Guardian, OECD Calls for Less Austerity and More Public Investment, (18 Şubat 2016) ve diğer makaleler İngiltere örneği üzerinden daha önceleri kemer sıkma politikaları tavsiye edilmiş olsa da (2010 yılında kemer sıkma politikaları uygulanırken, şimdi bundan kaçınmasının gerekliliği vurgulanıyor) dünya ekonomisinin gösterdiği büyüme performansı ile politika önceliğinin değişmesi gerektiğini vurguluyor. (Bkz: The Guardian (2010), Budget 2010: Pain Now, More Pain Later in Austerity Plan ve The Guardian (2016) OECD's Calls for Less Austerity Means Common Sense has Prevailed)

sürdürülebilirliğinin sağlanması ile de yakından ilişkilidir. Ancak benimsenen iktisadi düşünceye göre, etkili olacak mekanizmalar birbirinden farklılık gösterecektir.

İş çevriminin hangi aşamasında uygulandığı ve ekonominin başlangıç koşulları da, kemer sıkma politikalarının başarısı üzerinde etkili olacaktır. Uygulanan maliye ve para politikalarının, birbirlerinin amaçlarını olumsuz şekilde etkilememesi de önemlidir. 2008 krizi sonrasında ekonomik koşulları para ve maliye politikası araçlarının işleyişini ve etkinliğini zorlaştırmıştır. Sıfır ve sıfıra yakın faiz oranı ortamında artık geleneksel para politikası araçlarından çok geleneksel olmayan araçlar ile müdahale tercih edilmeye başlanmıştır. Bu değişim, kemer sıkma politikalarının işleyiş mekanizmasının da dönüşmesine yol açmaktadır.

Sadece vergilerin ve kamu harcamalarının düzenlenmesi ile ülkenin rekabet edebilirliğini iyileştirmesi, piyasalara borcun ödenebilirliğine ilişkin güven tesis etmesinin ötesinde; kemer sıkma politikaları mevcut sistemin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde devam etmesinin bir yolu olarak kullanılmakta ve sınıf çatışmasının bir yansıması olarak da ortaya çıkmaktadır. ABD ve Avrupa'nın krizden çıkış yolu olarak, hem kemer sıkma politikalarına hem de mali daralma/genişlemeye yer verdiği görülmektedir. Farklı kurumsal yapıları, borçlu-alacaklı ilişkileri ve ekonomik temelleri, uygulanan politikaların sonuçlarının farklılaşmasına yol açmıştır. Avrupa ele alındığında unutulmaması gereken; bir parasal birliğin gerçekleştirilmiş olduğu ve bunun kullanılabilir araçlar ve politikalar noktasında benimsenen yasal düzenlemeler nedeniyle bağlayıcı olduğudur.

Kaynakça

Albo, G. & Evans, B. (2011). Kurtarma Stratejilerinden Çıkış Stratejilerine Geçiş: Kamuda Kemer Sıkma Kavgası. İçinde Leo Panitch, Greg Albo ve Vivek Chibber (ed), Bu Defaki Kriz: Socialist Register 2011 (300-335), İstanbul: Yordam Kitap.

Alesina, A. & Ruyg, V. (2013). There is Good and Bad Austerity, and Italy Choose Bad. Forbes Magazine, Alınan yer <http://www.forbes.com/sites/realspin/2013/03/07/there-is-good-and-bad-austerity-and-italy-chose-bad/>.

Anderson, B. & Minneman, E. (2014). The Abuse and Misuse of the Term "Austerity" Implications for OECD Countries. *OECD Journal on Budgeting*, 2014(1), 109-122.

Arestis, P. & Pelagidis, T. (2010). Absurd Austerity Policies in Europe. *Challenge*, 53(6), 54-61.

- Baker, D. (2011). Tyranny of the Central Bankers. *CEPR(Central for Economic and Political Research)*, Alınan yer <http://cepr.net/publications/op-eds-columns/tyranny-of-the-central-bankers>.
- Baldacci, E. & Gupta, S. & Granados, C. M. (2010). Getting Debt Under Control, *Finance&Development* (December), IMF.
- Blyth, M. (2013). Foreign Affairs. "The Austerity Delusion:Why A Bad Idea Won Over the West?". (May/June), Alınan yer <http://www.foreignaffairs.com/articles/139105/mark-blyth/the-austerity-delusion>.
- Blyth, M. (2013). *Austerity:The History of a Dangerous Idea*. Oxford University Press.
- Bougrine, H. (2012). Fiscal Austerity, the Great Recession and the Rise of New Dictatorships. *Review of Keynesian Economics*, 1, 109-125.
- Boyer, R. (2012). The Four Fallacies of Contemporary Austerity Policies:the Lost Keynesian Legacy, *Cambridge Journal of Economics*, 36(1), 283-312.
- Browne, C. & Susen, S. (2014). Austerity and Its Antitheses:Practical Negations of Capitalist Legitimacy. *The South Atlantic Quarterly*, 113(2), 217-230.
- Buti, M. & Carnot, N. (2013). The Debate on Fiscal Policy in Europe: Beyond the Austerity Trip, ECFIN Economic Brief, 20.
- Calcagno, A. (2012). Can Austerity Work?. *Review of Keynesian Economics*, Inaugural Issue, 24-36.
- Dauderstadt, M. & Hillebrand, E. (2013). Alternatives to Austerity Progressive Growth Strategies for Europe. *Friedrich Elbert Stiftung*.
- De Grauwe, P. (2009). The Politics of the Maastricht Convergence Criteria, VOX CEPR's Policy Portal. Alınan Yer <http://voxeu.org/article/politics-maastricht-convergence-criteria>.
- Draghi, M. (2012). Interview with the Wall Street Journal (February 24) (Robert Thomson, Matt Karnitschnig and Brian Blackstone, Interviewers) Alınan yer <http://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2012/html/sp120224.en.html>.
- EEAG (2013). The EEAG Report on the European Economy. European Imbalances, CESifo, Munich, 55-72.

- Elliot, L. (2016). OECD Calls for Less Austerity and More Public Investment). *The Guardian*, Alınan yer <https://www.theguardian.com/business/2016/feb/18/oecd-calls-for-less-austerity-and-more-public-investment>.
- European Commission (2010). Communication From the Commission, Europe 2020, A strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. Alınan yer <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.
- European Commission (2016). Stability and Growth Pact. Alınan yer http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm.
- Eurostat, Balance of Payment Statistics, Alınan yer http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Balance_of_payment_statistics.
- Eurostat, General Government Gross Debt as % of Gdp, Alınan yer <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina225&plugin=1>.
- Farrell, H. & Quiggin, J. (2012). Consensus, Dissensus and Economic Ideas: The Rise and Fall of Keynesianism During the Economic Crisis. Alınan yer <http://www.henryfarrell.net/Keynes.pdf>.
- Galbraith, J. K. (2013). The Crises in the USA and Europe: On the Crisis and Inequality in Europe. *Interview with ETUI(podcast)*, Alınan yer <http://www.euractiv.com/section/euro-finance/video/james-k-galbraith-on-the-crisis-and-inequality-in-europe/>.
- Gros, D. (2013). Has Austerity Failed in Europe? CEPS Commentary, Alınan yer <https://www.ceps.eu/publications/has-austerity-failed-europe>.
- Haltom, R. & Weinberg, J.A. (2011). Unsustainable Fiscal Policy Implications for Monetary Policy. *The Federal Reserve Bank of Richmond*, Annual Report.
- IKV (İktisadi Kalkınma Vakfı), İstikrar ve Büyüme Paktı, e-sözlük, Alınan yer <http://esozluk.ikv.org.tr/icerik.asp?id=457>.
- IMF (2010). Will it Hurt?. *Macroeconomic Effects of Fiscal Consolidation* 93-124.
- IMF (2012) .Fiscal Monitor: Taking Stock A Progress Report on Fiscal Adjustment. Alınan yer <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fm/2012/02/pdf/fm1202.pdf>.

- Jannsen, R. (2012). Austerity Plus Is Not A Growth Strategy. *Social Europe*, Alınan yer <https://www.socialeurope.eu/2012/05/austerity-plus-is-not-a-growth-strategy/>.
- Karger, H. (2014). The Bitter Pill: Austerity, Debt, and the Attack on Europe's Welfare States. *Journal of Sociology & Social welfare*, XLI(2), 33-53.
- King L., Kitson, M., Konzelmann, S. & Wilkinson F. (2012). Making the same Mistake Again-or is This Time Different?. *Cambridge Journal of Economics*, 36, 1-15.
- Kitson, M., Martin, R. & Tyler, P. (2011). The Geographies of Austerity. *Cambridge Journal of Refions, Economy and Society*, 4, 289-302.
- Konzelmann, S. (2012). The Economics of Austerity. Centre for Business Research. *University of Cambridge Working Paper*, No:434.
- Krugman, P. (2014). Who Wants a Depression?. *The New York Times*, Alınan yer http://www.nytimes.com/2014/07/11/opinion/paul-krugman-who-wants-a-depression.html?_r=0.
- Lapavitsas, C., Kaltenbrunner, A., Lindo, D., Michell, J., Paineira, J.P., Pires, E., Powell, J., Stenfors, A., & Teles, N. (2010). Eurozone Crisis: Beggar Thyself and Thy Neighbour. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 12(4), 321-373.
- Lazzarato, M. (2014). *Borçlandırılmış İnsanın İmali: Neoliberal Durum Üzerine Değerlendirme*. Açılım Kitap.
- Leeper, E. M. (2010). Monetary Science, Fiscal Alchemy. Alınan yer https://www.kansascityfed.org/publicat/sympos/2010/Leeper_final.pdf.
- Lettieri, A. (2012). Austerity Policies and Structural Reforms Are Leading to the Americanization of the European Social Model. *EUROPP Blog*. Alınan yer <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2012/07/13/americanization-of-the-european-social-model/>.
- Levring, P. (2014). World-Beating Debt Burden Is No 'Serious Threat' to Denmark. *Bloomberg*, Alınan yer <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-01-06/world-s-highest-household-debt-burden-probed-by-danish-council>.

- Lowrey, A. (2013). Europe Split Over Austerity as a Path to Growth. *The New York Times*, Alınan yer <http://www.nytimes.com/2013/04/16/business/global/europe-split-over-austerity-as-a-path-to-growth.html?pagewanted=all>
- Mayer, T. (2011). Euroland's Hidden Balance-of-Payments Crisis. *Deutsche Bank Report*, EU Monitor 88, October 26.
- Monastiriotis, V. (2014). (When) Does Austerity Work? On the Conditional Link Between Fiscal Austerity and Debt Sustainability. *LSE Research Online*, 71-92.
- Moore, M. (2012). Stiglitz says European Austerity Plans Are a Suicide Pact. Alınan yer <http://www.telegraph.co.uk/finance/financialcrisis/9019819/Stiglitz-says-European-austerity-plans-are-a-suicide-pact.html>.
- Needham, C. (2011). *Member States' Austerity Measures*. Library Briefing: Library of the European Parliament, Alınan yer http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2011/110169/LDM_BRI%282011%29110169_REV1_EN.pdf.
- Needham, C. (2012). *Austerity or Growth?*. Library Briefing: Library of the European Parliament. Alınan yer [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2012/120324/LDM_BRI\(2012\)120324_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2012/120324/LDM_BRI(2012)120324_REV1_EN.pdf).
- OECD (2016a). Household debt (indicator). Alınan yer <https://data.oecd.org/hha/household-debt.htm#indicator-chart>, doi: 10.1787/f03b6469-en.
- OECD (2016b). Saving rate (indicator). Alınan yer <https://data.oecd.org/natincome/saving-rate.htm>, doi: 10.1787/ff2e64d4-en.
- OECD (2016c). Economic Outlook, 2016(1), Alınan yer http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-outlook-volume-2016-issue-1_eco_outlook-v2016-1-en#.V6ZPToVOLIU#page3.
- Ostry, J. D., Ghosh, A. R., & Espinoza, R. (2015). When Should Public Debt Be Reduced?. *IMF Staff Discussion Note (June)*, SDN 15/10.

- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner (OHCHR) (2013). Report on Austerity Measures and Economic and Social Rights, Alınan yer http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Development/RightsCrisis/E-2013-82_en.pdf.
- Palley, T. (2009). *The Fiscal Austerity Trap: How Budget Deficit Alarmism Risks Sabotaging Growth and Creating Self-Fulfilling Budget Difficulties*. New American Contract Policy Paper.
- Panico, C. & Purificato, F. (2012). The Role of Institutional and Political Factors in the European Debt Crisis. *PERI (Political Economy Research Institute) Working Paper*, No: 280.
- Perlo, A. (2012). Austerity and the Economic Crisis. Political Affairs. Alınan yer <http://politicalaffairs.net/austerity-and-the-economic-crisis/>.
- Rodrigues, M. J. (2012). *Mapping Future Scenarios for the Eurozone*. Friedrich Ebert Stiftung.
- Rugy, V. (2013). Is Austerity the Answer to Europe's Crisis? *Cato Journal*, 33(2), 245-251.
- Szczepański, M. (2013). Austerity, Labour Market and International Treaties: Cases of Four EU Countries in Receipt of Financial Assistance. Alınan yer <http://www.europarl.europa.eu/eplibrary/Austerity-labour-market-and-international-treaties.pdf>.
- Seidman, L. (2012). Keynesian Stimulus Versus Classical Austerity. *Review of Keynesian Economics*, Inaugural Issue, 77-92.
- Skidelsky, R. (2013). Stimulus, not Austerity, is the Key to Global Economic Recovery. *Guardian Magazine*, Alınan yer <http://www.theguardian.com/business/economics-blog/2013/jul/01/stimulus-austerity-global-economic-recovery>.
- Stockhammer Engelbert (2012). Rising Inequality as a Root Cause of the Present Crisis, *PERI (Political Economy Research Institute) Working Paper*, No: 282.
- The Guardian (2016). OECD's Calls For Less Austerity Means Common Sense Has Prevailed. Alınan yer <https://www.theguardian.com/business/economics-blog/2016/feb/18/oecd-calls-less-austerity-common-sense-prevailed>.
- The Guardian (2010). Budget 2010: Pain Now, More Pain Later In Austerity Plan. Alınan yer <https://www.theguardian.com/uk/2010/jun/22/budget-2010-vat-austerity-plan>.

- UNHR (2014). Impact of Austerity Measures on the Enjoyment of Human Rights. Alınan yer <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Poverty/Pages/ImpactofausteritymeasuresontheenjoymentHR.aspx>.
- UNCTAD (2011). Trade and Development Report 2011. Alınan yer http://unctad.org/en/docs/tdr2011_embargo_en.pdf.
- Weeks, J. (2012). Mercantilism and Austerity Policies are the Problem – Not the Euro. *Social Europe*, Alınan yer <https://www.socialeurope.eu/2012/11/mercantilism-and-austerity-policies-are-the-problem-not-the-euro/>.
- Weisbrot, M. (2012). Spain's Government and European Authorities Bent on Dismantling Welfare State. *CEPR (Center for Political Research)*, Alınan yer <http://cepr.net/publications/op-eds-columns/spains-government-and-european-authorities-bent-on-dismantling-welfare-state>.
- Whitfield, D. (2013). Unmasking the Austerity:Lessons for Australia. Adelaide: Australian Workplace Innovation and Social Research Centre in association with ESSU. *The University of Adelaide*. Alınan yer http://www.adelaide.edu.au/wiser/docs/WISeR_unmasking-austerity.pdf.
- Wren-Lewis, S. (2012). On successful fiscal consolidations Alınan yer <https://mainlymacro.blogspot.com.tr/2012/04/on-successful-fiscal-consolidations.html>.
- Wren-Lewis, S. (2013). The View from Brussels. Alınan yer https://mainlymacro.blogspot.com.tr/2013/03/the-view-from-brussels.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%253A%2BMainlyMacro%2B%2528mainly%2Bmacro%2529&version=meter+at+8&module=meterLinks&pgtype=Blogs&contentId&mediaId&referrer&priority=true&action=click&contentCollection=meter-links-click.
- World Bank (2016). World Development Indicators, Current Account Balance as of GDP, Alınan yer <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=&series=BN.CAB.XOKA.GD.ZS&period=#>.